



Biuletyn MSSF

Sprawozdawczość finansowa

Zamknięcie roku 2021

W numerze:

Zmiana klimatu i sprawozdawczość finansowa w firmie | Skutki pandemii |
Niepewność i sprawozdawczość finansowa | Waluta i hiperinflacja | Istotne decyzje
programowe Komitetu Interpretacyjnego MSSF | Inne obszary zainteresowania |
Załącznik

Beyond the Expected



W bieżącej, specjalnej edycji „*Biuletynu MSSF*” przedstawiamy kwestie dotyczące sprawozdawczości finansowej, które mogą okazać się istotne dla okresów sprawozdawczych zakończonych 31 grudnia 2021 roku lub później, ze względu na zwiększone zainteresowanie organów regulacyjnych, aktualne uwarunkowania gospodarcze lub zmiany wprowadzone do obowiązujących standardów rachunkowości.

Niepewność - czy to spowodowana zmianą klimatu, czy wciąż trwającą pandemią, czy innymi zjawiskami - nadal jest istotnym czynnikiem wpływającym na gospodarkę światową i może w różny sposób oddziaływać na sprawozdawczość finansową, budząc szczególne zainteresowanie inwestorów i regulatorów oraz kształtując zmiany wymogów sprawozdawczych.



Zmiana klimatu i sprawozdawczość finansowa w firmie

Zmiana klimatu i przechodzenie na technologie niskoemisyjne - to nadal kwestie najważniejsze dla podmiotów gospodarczych, władz państwowych, organów regulacyjnych i inwestorów. Interesariusze coraz wnikliwiej analizują w jaki sposób jednostki uwzględniają w swoich osądach i szacunkach rachunkowych skutki zmiany klimatu i konieczności stosowania technologii niskoemisyjnych.

W związku ze wzrostem zainteresowania ujęciem kwestii zmiany klimatu w aktualnych wymogach MSSF towarzyszą różnorodne inicjatywy ukierunkowane na zwiększenie precyzji prezentacji w sprawozdaniach finansowych zrównoważonego rozwoju i wpływu działalności firmy na środowisko (w tym poziomu emisji CO₂).

W przypadku, gdy tego rodzaju ujawnienia prezentuje się poza sprawozdaniem finansowym (czyli zgodnie z przyjętymi wytycznymi, np. opracowanymi przez Grupę zadaniową ds. ujawniania informacji finansowych związanych z klimatem - Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD), lokalne organy regulacyjne itp.) szczególne znaczenie ma zapewnienie ich spójności z danymi i osądami rachunkowymi stanowiącymi podstawę sporządzenia sprawozdania finansowego i ujawnianych w nim informacji finansowych. W szczególności:

- oceny i wartości szacunkowe stanowiące podstawę sprawozdania finansowego muszą być spójne ze zobowiązaniami klimatycznymi i strategiami przedstawionymi w części opisowej raportu rocznego;

- prognozy wykorzystywane dla potrzeb sprawozdawczości finansowej powinny odzwierciedlać plany strategiczne jednostki i działania, do których realizacji zobowiązała się na dzień sprawozdawczy - w oparciu o najlepsze szacunki dokonane na dzień sprawozdawczy;
- inwestorzy chcą wiedzieć, czy prognozy te uwzględniają cele przyjęte w porozumieniu paryskim. Scenariusze i wyniki mogą być bardzo różne, w zależności od występowania i nasilenia zjawisk towarzyszących zmianie klimatu. Dlatego też jednostki muszą przyjąć jasno sprecyzowane założenia i umieć racjonalnie wykorzystywać analizę wrażliwości.



Zalecenia TCFD

TCFD została powołana przez Radę Stabilności Finansowej (Financial Stability Board - FSB) dla potrzeb opracowania rekomendacji dotyczących poprawy jakości ujawniania informacji klimatycznych, sprzyjających świadomemu inwestowaniu, udzielaniu kredytów i działalności ubezpieczeniowej, by umożliwić interesariuszom lepsze rozeznanie w koncentracji aktywów związanych z emisją dwutlenku węgla w sektorze finansowym oraz ekspozycji systemu finansowego na ryzyko klimatyczne.

Zalecenia TCFD koncentrują się na czterech głównych aspektach działalności jednostki (nadzorze, strategii, zarządzaniu ryzykiem oraz wskaźnikach/celach). Te cztery elementy, mające zastosowanie do każdego podmiotu w dowolnym sektorze czy systemie prawnym, są współzależne i współdziałają w procesie tworzenia skutecznego podejścia proklimatycznego. Tworzą również podstawę strukturalną rekomendowanych ujawnień.

Osiągnęły one status ogólnie akceptowanego systemu, wykorzystywanego przez jednostki do objaśniania przyjętej strategii proklimatycznej i jej możliwych skutków finansowych. Zgodnie z zaleceniami TCFD inwestorzy oczekują od firm ujawniania informacji w podstawowych pakietach sprawozdawczych, zaś organy regulacyjne działające w wielu systemach prawnych wprowadziły lub mają zamiar wprowadzić odpowiednie wymogi sprawozdawcze dotyczące tego rodzaju ujawnień. Zastosowanie zaleceń TCFD ułatwi jednostce osiągnięcie odpowiedniego poziomu przejrzystości i przygotowanie się do obowiązkowego ujawniania informacji finansowych dotyczących klimatu w oparciu o globalne standardy zrównoważonego rozwoju, opublikowane przez MRSZR (patrz ramka).

Zarówno zalecenia, jak i dodatkowe wytyczne można znaleźć na [stronie internetowej TCFD](#).

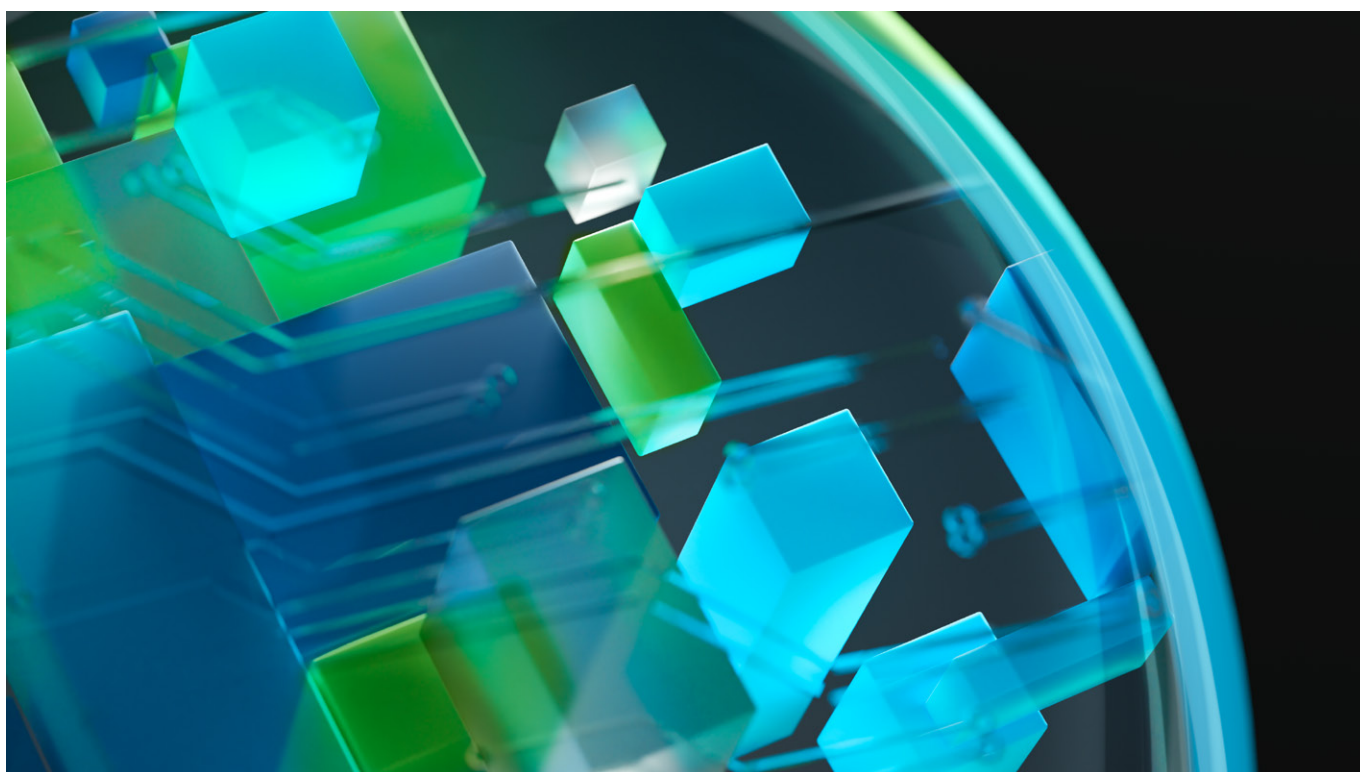
Międzynarodowa Rada Standardów Zrównoważonego Rozwoju, w skrócie MRSZR (International Sustainability Standards Board, ISSB)

W listopadzie 2021 roku Fundacja MSSF ogłosiła powołanie Międzynarodowej Rady Standardów Zrównoważonego Rozwoju (MRSZR). Jest to organ działający równolegle z Radą Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR) w celu opracowania globalnych standardów sprawozdawczości dotyczących zrównoważonego rozwoju. MRSZR chce odgrywać w dziedzinie sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju rolę analogiczną do roli RMSR w dziedzinie sprawozdawczości finansowej.

Powołanie MRSZR jest istotnym krokiem i spełnia oczekiwania inwestorów i innych interesariuszy, oczekujących udostępnienia informacji o ryzyku klimatycznym i możliwościach zrównoważonego rozwoju i ich oddziaływaniu na wartość jednostki i jego wyniki finansowe. Globalne standardy zrównoważonego rozwoju ułatwią sporządzanie spójnych, porównywalnych sprawozdań niezależnie od systemu prawnego, w jakim działa dana jednostka, co z kolei umożliwi ukierunkowany przepływ kapitału do sprawnie działających firm z odpowiednimi perspektywami w procesie przechodzenia do gospodarki niskoemisyjnej.

Publikacja pt. [Purpose-driven Business Reporting in Focus](#) przedstawia proces tworzenia MRSZR i krótko omawia dwa prototypy standardów dotyczących klimatu i ogólnych wymogów, opublikowane dotychczas przez tę organizację.

Publikacja pt. [A Closer Look](#) przedstawia natomiast oczekiwania inwestorów dotyczące klimatu oraz wymogi, którym poświęcono szczególną uwagę w publikacji Fundacji MSSF pt. [In Brief: IFRS Standards and climate-related disclosures](#) oraz w materiałach szkoleniowych RMSR [omawiających wpływ kwestii klimatycznych na sprawozdania finansowe oraz możliwości ich praktycznego zastosowania](#).



Skutki pandemii

Dwa lata od wybuchu pandemia pozostaje istotnym czynnikiem oddziałującym na światową gospodarkę, mimo dużego zróżnicowania poziomu zaszczepienia i liczby zakażeń, a także działań zapobiegawczych podejmowanych przez władze poszczególnych państw oraz wsparcia ekonomicznego, jakie oferują sektorom, które szczególnie dotkliwie odczuły jej skutki.

Wobec tego analizy zamieszczone w biuletynie poświęconym [analizie skutków wystąpienia pandemii](#) nie tracą na aktualności, wymagają jednak dostosowania do sytuacji, w jakiej znajduje się dana jednostka sprawozdawcza.

Zakłócenia działania łańcucha dostaw, braki kadrowe, ceny towarów i ogólna presja inflacyjna

Zakłócenia w działaniu łańcucha dostaw, brak wykwalifikowanych pracowników, rosnące ceny towarów i ogólna presja inflacyjna - to zjawiska występujące w różnych częściach świata w wyniku zniesienia ograniczeń pandemicznych, uruchomienia rządowych pakietów pomocowych i powstawania napięć w handlu międzynarodowym.

Zakłócenia działania łańcucha dostaw

Tego rodzaju zjawiska powodują istotny wzrost kosztów produkcji i dystrybucji w wielu jednostkach. Jeżeli skutkuje to zwiększeniem kosztów zapasów, należy sprawdzić, czy nie jest wymagane przeszacowanie ich do poziomu możliwej do uzyskania wartości netto.

Zakłócenia działania łańcucha dostaw - to kolejny czynnik, który może wydłużyć czas produkcji wyrobów gotowych, a zatem spowodować zwiększenie salda produkcji w toku na dzień sprawozdawczy. W takich warunkach rośnie znaczenie dokładności systemów i mechanizmów kontroli zapewniających prawidłowe ujęcie i wycenę surowców i produkcji w toku (z których część może być zlokalizowana u osób trzecich).

W przypadku produkcji dóbr w ramach obowiązującej umowy z klientem wzrost kosztów może obniżyć rentowność umowy, a nawet spowodować stratę. Jeżeli jednostka nie jest w stanie podnieść cen w ramach umowy zawartej z klientem, powinna przeanalizować potencjalne skutki rachunkowe spadku rentowności lub nierentowności tej umowy, w tym - jeżeli zachodzi taka konieczność - okres, w którym należy ująć stratę.

Analogicznie przy kalkulacji kosztów zapasów należy uwzględnić zmiany procesów produkcji związane z opóźnieniem dostaw surowców lub wykorzystywaniem surowców alternatywnych.

Braki kadrowe

Braki kadrowe mogą przyjmować formę znacznej rotacji pracowników i żądania podwyżek płac na wszystkich poziomach organizacyjnych.

W związku ze wzrostem kosztów utrzymania zatrudnienia w obszarze produkcyjnym należy przeanalizować wpływ tych kosztów na koszty zapasów i możliwość ich odzyskania w formie podwyżki cen lub rozważyć możliwość spisania kwoty zapasów do poziomu możliwej do odzyskania wartości netto. Równie starannie należy przeanalizować wpływ wzrostu kosztów zatrudnienia na rozliczanie umów z klientami.

Zmiany w pakietach świadczeń socjalnych (w formie premii, dodatkowych płatności w formie akcji itp.) również wymagają pogłębionej analizy i rozliczania zgodnie z wymogami MSR 19 *Świadczenia pracownicze* lub MSSF 2 *Płatności w formie akcji*.

Zwiększenie rotacji i braki kadrowe mogą być źródłem presji na system kontroli wewnętrznej jednostki. Ponieważ zmieniają się zakresy obowiązków poszczególnych pracowników, jednostka musi sprawdzić, czy zatrudnia odpowiednio wykwalifikowane osoby, umiejące zaprojektować, wdrożyć, eksploatować i monitorować mechanizmy kontroli, również te dotyczące technologii informatycznej.

Ceny towarów

Wzrost cen towarów - to również problem, z którym zmagają się wiele podmiotów. Gwałtowne skoki cen hurtowych energii elektrycznej mogą na przykład wywierać bezpośredni lub pośredni wpływ na wiele sektorów gospodarki, oddziałując nie tylko na koszty operacyjne jednostki (i powodując potencjalną utratę wartości lub problemy z możliwą do zrealizowania wartością netto, a w skrajnych przypadkach nawet zagrażając możliwości kontynuacji działalności), ale i na poszczególne umowy. Jeżeli na przykład koszt towarów, które jednostka ma dostarczyć klientowi (lub wykorzystać do produkcji wyrobów przeznaczonych dla klienta) wzrośnie, a jednostka nie ma możliwości przerzucenia tego wzrostu na klienta, może wystąpić konieczność ujęcia rezerwy na umowę rodzącą obciążenia.

Ogólna inflacja

Oprócz presji na łańcuch dostaw i niedoborów kadrowych bezpośrednio wpływających na działalność jednostki do zwiększenia kosztów zapasów lub realizacji umów może przyczynić się ogólna inflacja, powodując konieczność spisania ich kwoty do poziomu możliwej do zrealizowania wartości netto lub ujęcia umów rodzących obciążenie.

Może ona również wymusić renegotiację umów długoterminowych, na przykład umów leasingu lub zaopatrzenia, co z kolei powoduje określone skutki rachunkowe. Ponadto inflacja powoduje wzrost stóp procentowych i towarzyszący mu spadek wartości aktywów finansowych o stałym oprocentowaniu. W miarę weryfikacji strategii inwestycyjnej w kontekście inflacji, jednostki mogą rozważać zmianę rodzaju inwestycji lub minimalizację salda wolnych środków pieniężnych, na przykład w formie inwestycji w złoto, aktywa cyfrowe (takie jak kryptowaluty), czy też w papiery dłużne indeksowane do inflacji. Jednostki rozważające tego rodzaju inwestycje powinny wziąć pod uwagę

wynikające z nich problemy związane z rachunkowością i sprawozdawczością finansową.

Jednostka powinna również regularnie sprawdzać, czy stopa dyskonta stosowana do wyceny zobowiązań emerytalnych jest odpowiednia, zwłaszcza że nawet z pozoru niewielka zmiana takiej stopy może znacząco oddziaływać na wysokość zobowiązań. Wyższe stopy procentowe mogą na przykład spowodować spadek wartości zobowiązań emerytalnych i obowiązkowych składek pracowniczych, który jednak skompensuje wzrost wynagrodzeń.



Niepewność i sprawozdawczość finansowa

Skutki zmiany klimatu (zarówno w formie krótkoterminowych, jak i długoterminowych działań podejmowanych przez władze państwowe w celu redukcji emisji CO₂) oraz ciągle trwającej pandemii, obejmujące zakłócenia działania łańcucha dostaw, braki kadrowe, wzrost cen towarów i ogólną inflację, mają pewne cechy wspólne, powodują bowiem zmienność i niepewność oczekiwań dotyczących przyszłych przepływów pieniężnych i wyników działalności jednostki. Może to wpływać na szacunki rachunkowe, niezbędne w kilku obszarach sprawozdawczości finansowej oraz powodować istotny wzrost znaczenia poprawności ujawnień dotyczących subiektywnych ocen oraz wrażliwości na inne zjawiska. Obie te kwestie omawiamy poniżej.

Utrata wartości i okres przydatności aktywów

Jednostka musi sprawdzić, czy nie występują zjawiska powodujące utratę wartości, takich jak niekorzystne zmiany rynkowe czy technologiczne starzenie się składników majątku. Potrzebuje również prognoz przepływów pieniężnych na dość długi okres (nawet na kilka lat do przodu) ze względu na konieczność wyliczenia wartości użytkowej lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży (zwłaszcza jeżeli stosuje podejście dochodowe opisane w MSSF 13 *Wycena w wartości godziwej*) i przeprowadzenia przeglądu utraty wartości zgodnie z MSR 36 *Utrata wartości aktywów*.

Powstaniu przesłanek utraty wartości może sprzyjać zarówno zmiana klimatu, jak i bieżące oddziaływanie pandemii, zwiększające zmienność i niepewność prognoz przepływów pieniężnych stanowiących podstawę przeglądu utraty wartości. Na przykład działania władz państwowych wynikające z ustaleń szczytu COP26 w Glasgow mogą spowodować szybsze starzenie się pewnych aktywów wysokoemisyjnych lub zwiększyć niepewność dotyczącą charakteru i zakresu działań prozdrowotnych związanych z walką z pandemią. Tak wieloaspektowa niepewność może powodować konieczność analizy wielu różnorodnych scenariuszy w toku opracowywania prognoz.

Dokładna analiza prognoz dotyczących przepływów pieniężnych, stóp wzrostu oraz stóp dyskontowych będzie niezwykle istotna dla racjonalności oraz możliwości uzasadnienia obliczeń utraty wartości. Szacując przyszłe przepływy pieniężne jednostka musi zadbać o zgodność założeń z zewnętrznymi źródłami informacji, przyjętą strategią klimatyczną oraz podjętymi w związku z nią zobowiązaniami. Podstawą prognozowanych przepływów pieniężnych powinna być uzasadniona wiedza o aktualnie występujących warunkach, posiadana na dzień sprawozdawczy (co istotne, przy obliczaniu wartości użytkowej należy wyeliminować skutki restrukturyzacji, do której jednostka nie była zobowiązana na dzień sprawozdawczy). Kluczowe założenia przyjęte na potrzeby testów na utratę wartości będą prawdopodobnie źródłem znaczącej niepewności szacunków, w związku z czym może zaistnieć potrzeba uzupełnienia informacji wymaganych w par. 125-133 MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*, takich jak analizy wrażliwości wykraczające poza potrzeby związane z testami utraty wartości firmy.

Stopa dyskonta, którą należy zastosować, jest szacunkową wartością stopy oczekiwanej przez uczestnika rynku w przypadku równie ryzykownej inwestycji. Wobec tego w zastosowanej stopie dyskonta należy uwzględnić ryzyko i niepewność dotyczące bieżących skutków pandemii i/lub zmiany klimatu, lub przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, nieodzwierciedlone w prognozowanych przepływach pieniężnych, których źródłem jest testowany składnik aktywów lub ośrodek generujący przepływy pieniężne.

Złagodzenie restrykcji związanych z pandemią (przynajmniej w niektórych krajach) może spowodować również odwrócenie utraty wartości (poza utratą wartości firmy, której nie wolno odwracać). Jednostka musi zatem sprawdzić, czy nie wystąpiły zmiany wartości szacunkowych stanowiących podstawę obliczenia wartości odzyskiwalnej aktywów od momentu ujęcia ostatniej utraty wartości, ponieważ zmiany takie mogłyby spowodować jej odwrócenie. Co szczególnie istotne, odwrócenie utraty wartości występuje wyłącznie jako skutek pozytywnej zmiany wartości prognozowanych przepływów pieniężnych. Upływ czasu i wykorzystanie dyskonta lub pojawienie się prognozowanych ujemnych przepływów pieniężnych (co powoduje ich nieuwzględnianie w dalszych prognozach) nie są wystarczającym powodem jej odwrócenia.

Ryzyko klimatyczne lub związane z pandemią może również oddziaływać na amortyzację aktywów, zmieniając okres ich użyteczności lub wartość rezydualną. Przykłady:

- W miarę udostępniania nowych technologii na rynku skraca się okres użyteczności maszyn i urządzeń o niskiej efektywności energetycznej.
- Okres użyteczności relacji z klientem lub skapitalizowanych kosztów B+R związanych z oferowanym produktem wymagają skrócenia, ponieważ przedsiębiorstwo (lub inny uczestnik rynku) opracowuje nowe rozwiązanie, bardziej przyjazne dla środowiska.

Czynniki takie należy uwzględnić w toku weryfikacji okresów użyteczności i wartości rezydualnej aktywów, a ewentualne zmiany rozliczać prospektywnie jako modyfikację amortyzacji, dołączając odpowiednie ujawnienia i objaśnienia.

Oczekiwane straty kredytowe

Spowolnienie gospodarcze wynikające z pandemii może między innymi powodować trudności w spłacie zobowiązań, które kredytodawcy będą musieli uwzględnić dokonując oceny oczekiwanych strat kredytowych. Zgodnie z MSSF 9 *Instrumenty finansowe* wycenia się je w sposób odzwierciedlający:

- obiektywną, ważoną prawdopodobieństwem kwotę, określoną w procesie oceny możliwego przedziału wyników;
- wartość pieniądza w czasie;
- racjonalne i możliwe do udokumentowania informacje, które są dostępne bez ponoszenia nadmiernych kosztów lub wysiłków na dzień sprawozdawczy, dotyczące przeszłych zdarzeń, obecnych warunków i prognoz przyszłych warunków gospodarczych.

Choć największe trudności związane z oczekiwanymi stratami kredytowymi (uwzględniające wpływ zmiany klimatu na długoterminowe ryzyko kredytowe) dotyczą banków i innych pożyczkodawców, przedsiębiorstwa również mogą je odczuwać. Regulatorzy (na przykład ESMA, w dokumencie [2021 Common Enforcement Priorities](#)) podkreślają niżej wymienione kwestie, na które powinny zwrócić uwagę instytucje finansowe, a także jednostki posiadające istotną ekspozycję na zmiany oczekiwanych strat kredytowych.

- **Korekty zarządcze (PMA – korekty wyników modelu):** Istotne korekty wyników modelu do ustalenia oczekiwanych strat kredytowych wymagają dodatkowych ujawnień wymaganych przez MSSF 7 *Instrumenty finansowe: ujawnianie informacji*. Korekty te często mają formę weryfikacji modelu oczekiwanych strat kredytowych, obejmującą zmiany danych wejściowych do modelu lub korekty wyników samego modelu. W przypadku każdej istotnej korekty jednostka ma obowiązek przedstawić szczegółowe, konkretne informacje dotyczące jej wpływu na oczekiwane straty kredytowe wraz z uzasadnieniem korekty i opisem zastosowanej metody, które powinno uwzględniać istotne dane wsadowe i założenia. Należy ponadto wskazać, czy korekty dotyczą określonego etapu utraty wartości i jaki mają one wpływ na etap wycenianego instrumentu. Zaleca się również analizę możliwości uwzględnienia korekt zarządczych w ujawnieniach dotyczących wrażliwości oczekiwanych strat kredytowych w notach do sprawozdania finansowego. Należy wyjaśnić i uzasadnić istotne zmiany metodologii i założeń w porównaniu z poprzednim okresem sprawozdawczym. Użytkownicy sprawozdań finansowych muszą mieć możliwość prześledzenia zmian, ich charakteru i powodów wprowadzenia korekt.

Istotne zmiany ryzyka

kredytowego: Par. 35F-G

MSSF 7 wymagają od jednostek sprawozdawczych ujawnienia podstawy wyliczenia danych wsadowych i założeń oraz metod szacowania wykorzystywanych przy identyfikacji istotnego wzrostu ryzyka kredytowego instrumentów finansowych po dacie początkowego ujęcia lub czy aktywa finansowe nie są objęte utratą wartości. Ujawnienia powinny obejmować wykorzystane czynniki ilościowe i jakościowe oraz wszelkie istotne różnice ich zastosowania w poszczególnych portfelach. Jeżeli kredytobiorcom przyznano istotne ulgi, które nie skutkują zaprzestaniem ujmowania, kredytodawca powinien opisać sposób ustalenia istotnego wzrostu ryzyka kredytowego dotyczącego tych kredytów lub weryfikacji, czy nie utraciły one wartości. Ponadto, jeżeli jednostka stosuje ułatwienie związane z „niskim ryzykiem kredytowym”, musi ona opisać główne typy transakcji lub portfeli, których to ułatwienie dotyczy, w tym podać ilościowe i jakościowe kryteria definiowania „niskiego ryzyka kredytowego”. Jeżeli jednostka grupuje instrumenty dla potrzeb identyfikacji istotnego wzrostu ryzyka kredytowego, oczekuje się wyjaśnienia cech ryzyka stanowiących podstawę grupowania ekspozycji oraz sposobu dokonania analizy grupowej.

• Informacje o charakterze

przewidywać: Regulatorzy oczekują od jednostek sprawozdawczych szczegółowych wyjaśnień dotyczących analizy wpływu pandemii na scenariusze makroekonomiczne wykorzystywane dla potrzeb określenia oczekiwanych strat kredytowych. Jednostka musi przedstawić szczegółowe ujawnienia dotyczące najważniejszych subiektywnych ocen i szacunków związanych z niepewnością uwzględnianą przy budowaniu scenariuszy i przypisywaniu im wag. Obejmuje to dane ilościowe dotyczące zmiennych makroekonomicznych uwzględnionych w poszczególnych scenariuszach, obszarach geograficznych i/lub sektorach. Istotne będą zwłaszcza szczegółowe ujawnienia dotyczące analizy wrażliwości, w tym dotyczące oddziaływania ilościowego na oczekiwane straty kredytowe oraz - w razie konieczności - na zmianę przypisania ekspozycji do etapu.

• Zmiany w odpisach na straty

oczekiwane: Należy pamiętać, że uzgodnienie odpisu na straty oczekiwane w formie tabeli zestawiającej bilans otwarcia z bilansem zamknięcia wymaga rozbicia na klasy instrumentów finansowych. Oddzielnie należy przedstawić informacje dotyczące zmian w odpisach na zobowiązania pozabilansowe. Dodatkowo należy zamieścić wyjaśnienie opisowe, obejmujące analizę przyczyn wystąpienia zmian w odpisach na straty w danym okresie. Ujawniane informacje powinny obejmować zarówno uzgodnienia na poziomie jednostki, jak i istotnych portfeli instrumentów o takiej samej charakterystyce ryzyka. Dodatkowo należy wyjaśnić wpływ istotnych zmian wartości bilansowej brutto w danym okresie na zmiany odpisu na oczekiwane straty kredytowe.

• Zmiany ekspozycji na ryzyko

kredytowe: Informacje ilościowe dotyczące ekspozycji na ryzyko kredytowe należy uzupełnić odpowiednimi danymi szczegółowymi, uwidoczniającymi istotne koncentracje ryzyka kredytowego. Regulatorzy rekomendują ujawnianie informacji w podziale na etapy dla każdego poziomu szczegółowości danych. Ujawnienia ilościowe i opisy słowne zamieszczone w różnych częściach sprawozdania finansowego lub sprawozdania zarządu powinny być ze sobą logicznie powiązane. Ujawnienia dotyczące gwarancji kredytowych powinny być na tyle szczegółowe, by użytkownicy sprawozdania finansowego mogli uzyskać informację o istotnej koncentracji ryzyka kredytowego. W razie konieczności można rozbić ekspozycję na przedziały wskaźnika LTV.

Kontynuacja działalności

Niepewność powodowana zmianą klimatu i pandemią wpływa nie tylko na wycenę czy ujmowanie poszczególnych sald w sprawozdaniu finansowym; może też zagrażać kondycji finansowej jednostki. W przypadku takich jednostek decyzja, czy nadal mogą sporządzać sprawozdania finansowe przy założeniu kontynuacji działalności i jaki poziom szczegółowości jest wymagany do wyjaśnienia takiego założenia może być w dużej mierze oparty o subiektywne oceny.

MSR 1 wymaga, by w toku sporządzania sprawozdania finansowego, czy to rocznego, czy śródrocznego, kierownictwo jednostki oceniło jej zdolność do kontynuacji działalności w dającej się przewidzieć przyszłości. Standard definiuje zdolność do kontynuacji działalności wyjaśniając, że sprawozdanie finansowe sporządza się przy założeniu kontynuacji działalności, z wyjątkiem sytuacji, gdy kierownictwo albo zamierza zlikwidować jednostkę, albo zaniechać prowadzenia działalności gospodarczej,

albo nie ma możliwości zastosowania innych rozwiązań alternatywnych. MSR 1 wymaga od kierownictwa jednostki, by przy dokonywaniu takiej oceny rozpatrywać okres co najmniej 12 miesięcy od zakończenia okresu sprawozdawczego, ale podkreśla, że nie wyznaczono żadnego maksimum jego długości. Jest to podejście zgodne z przepisami obowiązującymi w niektórych krajach, wymagającymi analizy możliwości kontynuacji działalności w okresie 12 miesięcy od daty zatwierdzenia sprawozdania finansowego do publikacji.

W styczniu 2021 roku Fundacja MSSF opublikowała materiał edukacyjny pt. [Going concern - a focus on disclosure](#) (pol.: Kontynuacja działalności - ujawnianie informacji). Autorzy tej publikacji zwracają uwagę, że być może kierownictwo będzie musiało wziąć pod uwagę czynniki dotyczące aktualnej i przewidywanej rentowności jednostki, terminarz spłaty zaciągniętych kredytów i potencjalne źródła finansowania alternatywnego, a także, że przy obecnych trudnościach gospodarczych na jednostkę może oddziaływać znacznie większa liczba czynników niż w przeszłości. Pandemia może na przykład spowodować wystąpienie takich zjawisk, jak skutki okresowego zamknięcia lub ograniczenia działalności podmiotu, ograniczenia działalności gospodarczej narzucone przez władze, możliwość skorzystania ze wsparcia finansowego czy wpływ długookresowych zmian strukturalnych rynku (na przykład zmiany zachowania klientów).

W omawianym materiale szkoleniowym podkreśla się również, że MSR 10 *Zdarzenia po zakończeniu okresu sprawozdawczego* wyjaśnia, iż ocena kierownictwa dotycząca prawidłowości przyjęcia założenia o zdolności kontynuacji działalności musi uwzględniać skutki zdarzeń występujących od zakończenia okresu sprawozdawczego do daty zatwierdzenia sprawozdania finansowego do publikacji. Jeżeli przed tą datą sytuacja jednostki pogorszy się na tyle, że kierownictwo nie ma żadnego innego realnego wyjścia prócz zaprzestania działalności, sprawozdania finansowego nie można sporządzić w oparciu o założenie o zdolności kontynuacji działalności.

Decyzja, czy sprawozdanie finansowe należy sporządzić przy założeniu kontynuacji działalności, ma charakter binarny, ale okoliczności jej podejmowania mogą być bardzo różnorodne, od wysokiej rentowności i braku problemów z płynnością do sytuacji niemal katastrofalnej, nawet przy uwzględnieniu działań naprawczych, planowanych przez kierownictwo. W nadal trudnych warunkach gospodarczych jednoznaczne informacje dotyczące pozycji jednostki sprawozdawczej w tym spektrum oraz założeń i subiektywnych ocen, dokonanych w toku oceny przez kierownictwo, będą zapewne przedmiotem szczególnego zainteresowania użytkowników sprawozdania finansowego.

Szczegółowa analiza tej publikacji i przykłady ilustrujące wymogi dotyczące ujawniania informacji, mających zastosowanie w różnych okolicznościach, przedstawiono w publikacji [Biuletyn MSSF](#).

Podatek dochodowy

Proces sprawdzania, czy należy ująć aktywa z tytułu podatku odroczonego, przypomina proces weryfikacji utraty wartości, ponieważ wymaga prognozowania przyszłych wyników (choć dotyczy zysków podatkowych, a nie przepływów pieniężnych), a zatem jest równie wrażliwy na niepewność powodowaną zmianą klimatu, pandemią czy innymi czynnikami.

Charakter dowodów uzasadniających ujmowanie aktywów z tytułu podatku odroczonego przez jednostki generujące straty podlega więc również weryfikacji. W przypadku ujęcia istotnej wielkości aktywów z tytułu podatku odroczonego (mimo występowania niepewności) należy ujawnić dowody uzasadniające takie ujęcie, zwłaszcza jeżeli jednostka przynosi straty, a możliwość wykorzystania tych aktywów zależy od tego, czy osiągnie zyski w przyszłości. Dodatkowo często wymaga się ujawnienia istotnych osądów rachunkowych (np. sposobu ustalenia rentowności lub odzyskiwalności aktywów z tytułu podatku odroczonego) oraz istotnych źródeł niepewności szacunków (w tym kwot bilansowych, na które wywiera ona wpływ oraz objaśnienia wpływu istotnych zmian podstawowych założeń na odzyskiwalność aktywów z tytułu podatku odroczonego).

Bardziej przydatne ujawnienia przedstawiają cechy jednostki, jej lokalizację i obowiązujące w niej przepisy podatkowe, a także uwzględnione dowody pozytywne i negatywne. Obejmują również okresy, w których przewiduje się odzyskanie aktywów z tytułu podatku odroczonego.

Dodatkowo jednostka sprawozdawcza ma obowiązek ujawnić:

- kwotę (oraz datę wygaśnięcia, jeżeli występuje) ujemnych różnic przejściowych, nierozliczonych strat podatkowych, niewykorzystanych ulg podatkowych, w związku z którymi nie ujęto w bilansie składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego;
- dla każdego rodzaju różnic przejściowych i nierozliczonych strat podatkowych - kwotę aktywów z tytułu podatku odroczonego i związanych z nim zmian wyniku finansowego.

Jeżeli między zakładaną stopą zwrotu z danej pozycji aktywów z tytułu podatku odroczonego a standardową lub efektywną stawką podatkową ujawnianą przez jednostkę zachodzi istotna różnica, należy ją wyjaśnić.

Ponadto należy przedstawić wyjaśnienia dotyczące istotnych pozycji uzgadnianych (zwłaszcza pozycji jednorazowych o dużej wartości) wpływających na relację między kosztami podatku dochodowego a zyskiem podatkowym pomnożonym przez obowiązującą stawkę opodatkowania.

[Opublikowane w 2019 roku stanowisko ESMA dotyczące MSR 12 Podatek dochodowy](#) jest źródłem szczegółowych informacji o zastosowaniu wymogów dotyczących ujmowania, wyceny i ujawniania aktywów z tytułu podatku odroczonego w formie niewykorzystanych strat podatkowych w sprawozdaniach finansowych sporządzonych zgodnie z MSSF.

Rezerwy i zobowiązania warunkowe

Niezależnie od wielkości rezerw mierzonych w kontekście sprawozdania z sytuacji finansowej jednostki, sytuacje, których dotyczą, mogą mieć ogromne znaczenie dla inwestorów, ponieważ wykazują na przykład istnienie zobowiązania jednostki do usunięcia niekorzystnych dla środowiska skutków prowadzonej działalności. Regulatorzy nadal szukają możliwości poprawy jakości ujawnień w różnych obszarach dotyczących rezerw.

Wyjaśnienia dotyczące rezerw i zobowiązań warunkowych, przedstawione w sprawozdaniu finansowym, powinny być jasne i zwięzłe. Poziom szczegółowości tych wyjaśnień powinien zależeć od złożoności rezerwy i jej potencjalnego wpływu na sytuację finansową, wynik finansowy lub przepływy pieniężne jednostki. Istotne znaczenie ma opis zdarzenia rodzącego zobowiązanie, zwłaszcza w przypadku restrukturyzacji, zniszczenia aktywów lub samoubezpieczenia, kiedy trzeba określić, czy zdarzenie takie może wymagać dokonania istotnych subiektywnych ocen. Klasy rezerw należy oznaczyć etykietami, co ułatwia uporządkowanie i ma dodatkową wartość informacyjną.

Metoda wyliczania najlepszych szacunków kwoty danej rezerwy również wymaga odpowiedniego wyjaśnienia. Użytkownicy sprawozdania finansowego muszą mieć przede wszystkim jasność co do tego, czy przy wyliczaniu wartości szacunkowej jednostka zastosowała metodę „wartości oczekiwanej”, czy „najbardziej prawdopodobnego wyniku”. Jeżeli jednostka nie jest w stanie oszacować kwoty prawdopodobnego wypływu środków, powinna wyjaśnić, dlaczego tak jest i przedstawić informacje o zakresie wielkości możliwych skutków.

Należy również przedstawić informacje o przewidywanych terminach wypływu środków pieniężnych związanych z daną rezerwą, zwłaszcza jeżeli ma ona charakter długoterminowy. Jeżeli skutki zdyskontowania rezerwy są znaczące, należy wyjaśnić zastosowaną stopę dyskonta oraz przedstawić metodę jej obliczenia. Stopa dyskonta i prognoza przepływów pieniężnych mogą stanowić podstawowe źródła niepewności szacunków - zastosowanie mają wymogi MSR 1 (przedstawione poniżej). W szczególności oczekuje się wyjaśnienia istotnej wrażliwości kwoty rezerwy na stopę dyskonta i/lub prognozę przepływów pieniężnych.

Pomoc rządowa

W roku 2020 pomoc rządowa zyskała szczególne znaczenie w wielu krajach, których władze wdrożyły środki wsparcia dla firm dotkniętych skutkami pandemii. Wiele programów wsparcia kontynuowano w roku 2021. Można się również spodziewać różnych form pomocy rządowej dla różnych sektorów (zarówno w odpowiedzi na pandemię, jak i z innych przyczyn, na przykład jako zachęta do przechodzenia na technologie niskoemisyjne).

Sposoby rozliczania takiej pomocy zależą od zasad działania konkretnego programu, jednak decyzja, który MSSF zastosować, często jest przedmiotem subiektywnej oceny. Pomoc rządowa może na przykład przyjąć formę:

- dotacji wchodzącej w zakres MSR 20 *Dotacje rządowe oraz ujawnianie informacji na temat pomocy rządowej*;
- ulgi podatkowej wchodzącej w zakres MSR 12;
- kredytu oprocentowanego poniżej rynkowej stopy oprocentowania, który należy ująć jako dotację rządową zgodnie z par. 10A MSR 20.

Po wskazaniu odpowiedniego standardu należy starannie sprawdzić właściwy sposób ujęcia świadczenia w formie wsparcia rządowego zgodnie z tym standardem.

Równie istotne jest ujawnienie wsparcia rządowego (zarówno jego faktycznych skutków obejmujących kwalifikację, warunki i konsekwencje, jak i istotnych ocen dokonanych w procesie ustalania sposobu jego rozliczania).

Subiektywne osądy i szacunki

Wszystkie wyżej wymienione obszary wymagają zastosowania subiektywnych osądów dotyczących charakterystyki pozycji lub transakcji oraz szacunku ich wartości, choć oczywiście w różnym stopniu. MSSF doceniają znaczenie osądów i szacunków z perspektywy użytkowników sprawozdań finansowych i uwzględniają wymogi - zarówno szczegółowe, jak i ogólne, ujęte w MSR 1, dotyczące ujawniania:

- osądów, poza tymi, które wymagają szacunków, dokonanych przez kierownictwo w procesie stosowania zasad rachunkowości w jednostce, mających najbardziej istotny wpływ na kwoty ujęte w sprawozdaniu finansowym;
- informacji na temat założeń dotyczących przyszłości oraz innych podstawowych przyczyn niepewności szacunków na koniec okresu sprawozdawczego, co do których istnieje znaczące ryzyko spowodowania istotnych korekt wartości bilansowej aktywów i zobowiązań w trakcie kolejnego roku obrotowego.

Ujawnienia te są od paru lat przedmiotem szczególnego zainteresowania regulatorów, podkreślających, że:

- Wymóg ujawnienia podstawowych źródeł niepewności szacunków dotyczy przypadków występowania istotnego ryzyka znaczącej korekty w kolejnym roku obrotowym. Dobrowolne ujawnienie zmian, które mogą wystąpić w perspektywie długoterminowej jest przydatne, ale należy je jasno wyróżnić, by ułatwić użytkownikom sprawozdania finansowego identyfikację najistotniejszych obszarów niepewności szacunków dotyczących najbliższej przyszłości.
- Jeżeli chodzi o istotne subiektywne osądy rachunkowe, należy wyjaśnić, dlaczego były one niezbędne i jakie czynniki uwzględniono w ich toku. Należy również wyczerpująco wyjaśnić skutki znaczących subiektywnych osądów.

Regulatorzy i inwestorzy coraz częściej porównują istotne subiektywne osądy lub niepewne szacunki z danymi zawartymi w raportach rocznych. Dlatego też niespójności między ocenami i szacunkami a, na przykład, ujawnionymi informacjami dotyczącymi ryzyka, na jakie narażona jest jednostka sprawozdawcza mogą być obszarem szczególnej weryfikacji.

Szczegółowe informacje dotyczące ujawniania znaczących subiektywnych osądów oraz źródeł niepewności szacunków można znaleźć w [Biuletynie MSSF](#).

Założenia dotyczące skutków zmiany klimatu lub przejścia na gospodarkę niskoemisyjną mogą być obciążone znaczącym ryzykiem wprowadzenia istotnej korekty kwot bilansowych - na przykład aktywów testowanych na utratę wartości czy zobowiązań - w kolejnym roku finansowym. Przyczyną mogą być zmiany oczekiwanych przepływów pieniężnych w trakcie kolejnego roku lub założeń długoterminowych, obciążonych ryzykiem istotnych zmian w nadchodzącym roku. Ujawnienia tego rodzaju należy prezentować w sposób ułatwiający użytkownikom sprawozdania finansowego zrozumienie subiektywnych ocen dokonanych przez kierownictwo w odniesieniu do przyszłości. Charakter i zakres ujawnianych informacji zmieniają się w zależności od charakteru założeń.

Prócz wymogów przedstawionych powyżej par. 39 MSR 8 *Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów* wymaga również ujawnienia charakteru i kwoty zmiany wartości szacunkowej, która wpływa na wyniki okresu bieżącego lub będzie wywierać wpływ na wyniki w okresach przyszłych. Zmiany wartości szacunkowych wywołane czynnikami klimatycznymi mogą wystąpić w kilku obszarach.

Przejście na gospodarkę niskoemisyjną może również sprzyjać zawieraniu nowych transakcji, wymagających znaczących subiektywnych ocen przy opracowywaniu zasad rachunkowości, takich jak „zielone” obligacje, kompensacja emisji CO2 lub handel prawami emisji.



Sprawozdania niefinansowe i alternatywne wskaźniki efektywności

Pandemia nadal silnie oddziałuje na działalność gospodarczą. Regulatorzy są zdania, że może utrudnić jednostkom osiągnięcie wyznaczonych celów związanych ze zrównoważonym rozwojem w perspektywie krótko- i średnioterminowej. Zachęca się zatem jednostki do zamieszczania wyjaśnień dotyczących wpływu pandemii na tego rodzaju działania oraz wprowadzanych w odpowiedzi korekt. Zaleca się również objaśnianie wpływu pandemii na przyjęty model biznesowy oraz niefinansowe kluczowe wskaźniki efektywności.

Szczególne zainteresowanie regulatorów budzą alternatywne wskaźniki efektywności, zwłaszcza te nowo wprowadzone lub skorygowane w celu uwidocznienia wpływu pandemii na działalność jednostki. Pandemia radykalnie zmieniła sytuację na światowych rynkach, a zmiany tej nie można już postrzegać jako zdarzenia jednorazowego. Wobec tego odrębna prezentacja skutków pandemii może okazać się niewystarczająca. Właściwym sposobem wydaje się wyjaśnienie zachodzących zmian w części opisowej sprawozdania zamiast wprowadzania korekt lub nowych wskaźników mierzących efektywność działania firmy.

Regulatorzy wprost odradzają stosowanie takich wskaźników niefinansowych, które użytkownicy sprawozdań mogą mylić z powszechnie przyjętymi wskaźnikami finansowymi w rodzaju EBITDA. Tym, których się używa, należy nadać nazwy odzwierciedlające ich treść i sposób obliczenia, by uniknąć przekazywania użytkownikom sprawozdań mylących lub niejasnych informacji. Nie należy na przykład stosować nazwy „EBITDA”, jeżeli elementy wyniku netto poddane korekcie obejmują coś więcej prócz opodatkowania, opodatowania i amortyzacji.

Ponadto alternatywne wskaźniki efektywności muszą mieć charakter neutralny. Prezentacja wskaźników nieobiektywnych, skonstruowanych tak, by nie ujawniać jednorazowych strat (np. z powodu utraty wartości), a jednocześnie eksponować jednorazowe zyski (np. wynikające z odwrócenia utraty wartości), nie zapewnia rzetelnej weryfikacji wyników i działalności jednostki oraz jej sytuacji. Przy wyborze wskaźników niefinansowych należy więc odwołać się do dokumentu [IOSCO poświęconego wskaźnikom finansowym spoza zakresu powszechnie akceptowanych zasad rachunkowości](#) oraz do [wytycznych ESMA dotyczących alternatywnych wskaźników efektywności](#) (zaktualizowanych w roku 2020).



Waluta i hiperinflacja

Innym przejawem niepewności gospodarczej jest wzrost inflacji, która w pewnych przypadkach może przejść w hiperinflację i spowodować nałożenie przez władze państwowe ograniczeń dotyczących wymiany walut. Tego rodzaju zjawiska stanowią źródło problemów z zakresu sprawozdawczości finansowej, dotyczących:

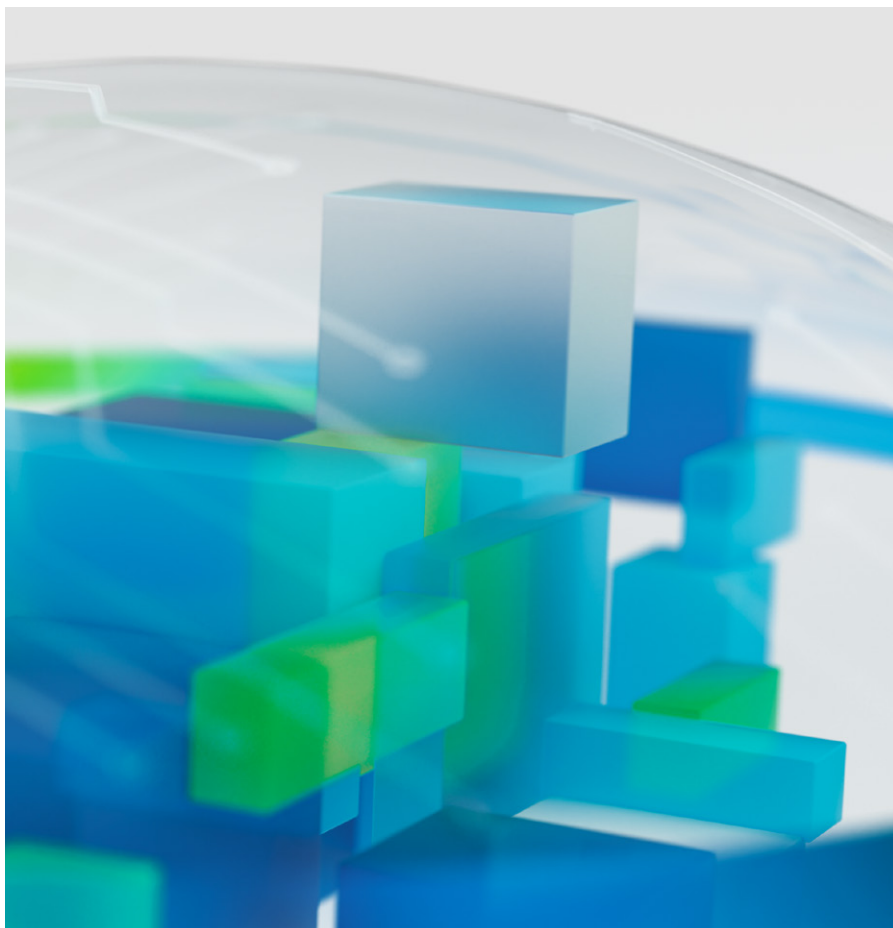
- określenia, czy dana gospodarka charakteryzuje się hiperinflacją (termin ten zdefiniowano w MSR 29 *Sprawozdawczość finansowa w warunkach hiperinflacji*, co obejmuje kilka cech tego zjawiska, w tym skumulowaną stopę inflacji za trzy lata na poziomie 100% lub wyższym), a jeżeli tak, to jaki ogólny indeks cenowy zastosować do kwot prezentowanych w sprawozdaniu finansowym;
- określenia waluty funkcjonalnej jednostki w sytuacji jednoczesnego powszechnego stosowania waluty lokalnej i międzynarodowej. Ma to szczególne znaczenie, jeżeli waluta lokalna jest dotknięta hiperinflacją, ponieważ MSR 29 ma zastosowanie wyłącznie do jednostek, których waluta funkcjonalna podlega hiperinflacji (a nie wszystkich jednostek działających w warunkach hiperinflacji);
- identyfikacji odpowiedniego kursu wymiany, pozwalającego na przeliczenie pozycji pieniężnych jednostkowego sprawozdania finansowego oraz na przeliczenie sprawozdania finansowego zagranicznej jednostki zależnej na walutę jednostki dominującej.

Jeżeli problemy związane z inflacją lub kursem wymiany powodują konieczność dokonania istotnych subiektywnych ocen lub powstanie niepewności dotyczącej szacunków, należy ujawnić informacje wymagane w par. 122 i 125 MSR 1.

Na podstawie informacji dostępnych w chwili przygotowywania niniejszej publikacji, obejmujących prognozy inflacyjne Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) oraz wskaźniki opisane w MSR 29, dla potrzeb zastosowania MSR 29 oraz przewalutowania sprawozdań finansowych jednostek zagranicznych zgodnie z MSR 21 *Skutki zmian kursów wymiany walut obcych* w sprawozdaniach finansowych za rok zakończony

31 grudnia 2021, za hiperinflacyjne uznaje się gospodarki niżej wymienionych krajów:

- Argentyny,
- Islamskiej Republiki Iranu,
- Libanu,
- Sudanu Południowego,
- Sudanu,
- Surinamu,
- Arabskiej Republiki Syrii,
- Wenezueli,
- Jemenu,
- Zimbabwe.



Istotne decyzje programowe Komitetu Interpretacyjnego MSSF

Komitet Interpretacyjny MSSF opublikował kilka decyzji programowych związanych z opracowaniem wytycznych w zakresie rozliczania określonych transakcji. Szczegółowe informacje znajdują się w załączniku do niniejszego wydania Biuletynu. Poniżej omawiamy kwestie, które mogą mieć szersze zastosowanie.

Umowy typu Software-as-a-Service (SaaS)

Komitet opublikował dwie decyzje tzw. „Agenda Decisions” (jedną w roku 2019, drugą - w 2021) wyjaśniające sposób rozliczania przez klientów umów dotyczących określonych elementów technologii chmury (SaaS).

[Decyzja z roku 2019](#) zawiera stwierdzenie, że umowa SaaS przenosząca na klienta wyłącznie przyszłe prawo dostępu do aplikacji dostawcy jest umową o świadczenie usług (a nie umową leasingu czy nabycia oprogramowania - składnika aktywów niematerialnych).

[Decyzja z roku 2021](#) idzie dalej - określa, w jaki sposób klient powinien rozliczać koszty konfiguracji lub dostosowania oprogramowania dostawcy w ramach umowy SaaS uznanej za umowę o świadczenie usług. Zawiera ona następujące wnioski:

- Poniesione koszty konfiguracji i dostosowania oprogramowania często nie powodują powstania aktywów niematerialnych po stronie klienta, który w związku z tym ujmuje je w kosztach po zakończeniu usług dotyczących konfiguracji lub dostosowania oprogramowania. Jeżeli klient płaci dostawcy przed realizacją tych usług, przedpłatę taką ujmuje się jako składnik aktywów.

- W nielicznych sytuacjach pewne działania związane z konfiguracją i dostosowaniem oprogramowania, podejmowane w ramach umowy SaaS, mogą spowodować powstanie odrębnego składnika aktywów, na przykład w przypadku, gdy umowa powoduje opracowanie dodatkowego kodu, dającego klientowi możliwość czerpania przyszłych korzyści ekonomicznych, do których nie mają dostępu inne osoby. Klient ujmuje składnik aktywów niematerialnych, jeżeli da się zidentyfikować taki dodatkowy kod i jeżeli spełnia on kryteria ujmowania zawarte w MSR 38 *Wartości niematerialne*.
- Jeżeli działania dotyczące konfiguracji i dostosowania oprogramowania nie powodują powstania składnika aktywów niematerialnych i są realizowane przez dostawcę aplikacji (lub jego podwykonawcę), a świadczone usługi nie różnią się od prawa dostępu do tej aplikacji, klient ujmuje związane z nimi wydatki w kosztach w okresie obowiązywania umowy SaaS. Jeżeli natomiast usługi dotyczące konfiguracji lub dostosowania oprogramowania świadczy osoba trzecia, klient ujmuje związane z nimi wydatki w kosztach w momencie zakończenia konfiguracji lub dostosowania oprogramowania.

Wnioski przedstawione w decyzjach programowych mogą spowodować modyfikację obecnie stosowanych praktyk rachunkowych, dotyczących umów z zakresu technologii chmury. Każda umowa SaaS ma charakter unikatowy. Analiza i określenie odpowiednich sposobów rozliczania kosztów konfiguracji i dostosowania oprogramowania poniesionych w procesie wdrażania umowy SaaS może wymagać istotnych subiektywnych ocen, a często również dobrej znajomości określonych aspektów technicznych zawartej umowy. Przeprowadzenie kompletnej analizy

sytuacji może wymagać współpracy różnych działów, np. finansowego i IT.

Jeżeli zastosowanie wniosków sformułowanych przez Komitet wymaga zmiany polityki rachunkowości, jednostka musi rozliczyć tę zmianę zgodnie z MSR 8. Może na przykład zająć konieczność wysięgowania kosztów ujmowanych uprzednio w aktywach niematerialnych i przekształcenia danych za okresy porównawcze.

Szczegółowe informacje dotyczące różnych wersji umów SaaS, sposobów ich rozliczania, ich praktycznych skutków i kwestii wykraczających poza bieżącą księgowość przedstawia publikacja pt. [A Closer Look](#).

Niezbędne koszty sprzedaży zapasów

W czerwcu 2021 roku Komitet opublikował [decyzję \(Agenda Decision\)](#), dotyczącą kosztów ujmowanych jako „szacunki niezbędnych kosztów sprzedaży” przy określaniu możliwej do zrealizowania wartości netto zapasów. Omawia się w szczególności kwestię, czy jednostka uwzględni wszystkie koszty niezbędne do dokonania sprzedaży, czy tylko narastające.

Komitet stwierdził, że wymóg zawarty w MSR 2 *Zapasy*, dotyczący szacowania kosztów niezbędnych do dokonania sprzedaży nie ogranicza ich zakresu do kosztów narastających. Stosując MSR 20 jednostka szacuje koszty niezbędne do dokonania sprzedaży, ponoszone w toku rutynowej działalności. Komitet zauważył, że jednostka określa, które koszty sprzedaży są niezbędne, dokonując subiektywnego osądu, uwzględniając określone fakty i okoliczności, w tym charakter zapasów.

Umowy finansowania dostawców

W grudniu 2020 roku Komitet opublikował [decyzję \(Agenda Decision\)](#) dotyczącą umów finansowania dostawców (tzw. faktoringu odwrotnego) i sposobu ich prezentowania w sprawozdaniu z sytuacji finansowej, sprawozdaniu z przepływów pieniężnych i notach do sprawozdania finansowego.

W sprawozdaniu z sytuacji finansowej przy określaniu sposobu prezentacji zobowiązań stanowiących część umowy faktoringu odwrotnego jednostka stosuje wymogi MSR 1. Jeżeli charakterem zobowiązania te przypominają np. zobowiązania handlowe i stanowią część kapitału obrotowego wykorzystywanego w toku rutynowej działalności, prezentuje się je jako zobowiązania handlowe. Jeżeli wielkość, charakter lub funkcja tych zobowiązań uzasadniają konieczność ich oddzielnej prezentacji, umożliwiające analizę sytuacji finansowej jednostki, należy je zaprezentować jako osobną pozycję. Wobec tego jednostka analizuje kwoty, charakter i terminy występowania takich zobowiązań, w tym czynniki w rodzaju dodatkowego zabezpieczenia, stanowiącego część umowy, którego bez tej umowy by nie zapewniono, lub stopień, w jakim warunki spłaty zobowiązań stanowiących część takiej umowy różnią się od warunków spłaty zobowiązań handlowych jednostki niezwiązanych z tego rodzaju umowami.

Jednostka ocenia, czy i kiedy należy zaprzestać ujmowania zobowiązania stanowiącego część umowy faktoringu odwrotnego zgodnie z wymogami zaprzestania ujmowania zawartymi w MSSF 9. Jednostka, która zaprzestanie ujmować zobowiązanie handlowe wobec dostawcy i ujmie nowe zobowiązanie finansowe wobec instytucji finansowej, przy określaniu sposobu prezentacji takiego nowego zobowiązania w sprawozdaniu z sytuacji finansowej stosuje wytyczne wskazane powyżej, zawarte w MSR 1.

Stosując MSR 7 *Sprawozdanie z przepływów pieniężnych* jednostka sprawdza, czy przepływy pieniężne z umów faktoringu odwrotnego są przepływami operacyjnymi, czy finansowymi. Komitet zauważył, że jeżeli jednostka sprawozdawcza uzna dane zobowiązanie za handlowe lub inne, stanowiące część kapitału obrotowego wykorzystywanego w toku działalności związanej z generowaniem przychodów, w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych prezentuje wypływy pieniężne stanowiące rozliczenie tego zobowiązania jako efekt działalności operacyjnej. Jeżeli natomiast jednostka uzna dane zobowiązanie za niehandlowe lub o innym charakterze, bo stanowi ono element finansowania zewnętrznego, prezentuje związane z nim wypływy pieniężne jako skutek działalności finansowej i ujawnia informacje wymagane w par. 44A MSR 7, dotyczące zmian zobowiązań wynikających z działalności finansowej.

Ze sprawozdania z przepływów pieniężnych wykluczono transakcje inwestycyjne i finansowe, które nie wymagają posługiwania się środkami pieniężnymi lub ich ekwiwalentami. Wobec tego, jeżeli transakcja finansowa (np. zaprzestanie ujmowania zobowiązania handlowego i ujęcie nowego zobowiązania finansowego) nie powoduje wypływu ani wpływu środków pieniężnych, jednostka ujawnia ją w innej części sprawozdania finansowego w sposób zapewniający przedstawienie wszystkich istotnych informacji dotyczących działalności finansowej.

Jednostka stosująca MSSF 7 ma obowiązek dostarczania informacji, które umożliwią użytkownikom sprawozdania finansowego ocenę charakteru i zakresu ryzyka powodowanego przez instrumenty finansowe, w które jest zaangażowana. Komitet zauważył, że umowy faktoringu odwrotnego często wiążą się z ryzykiem płynności. Jednostka sprawozdawcza ujawnia:

- sposób powstania ekspozycji na ryzyko (w tym na ryzyko płynności) wynikającej z instrumentów finansowych;
- ustalone cele, zasady i procesy zarządzania ryzykiem;
- zestawienie danych ilościowych dotyczących ekspozycji na ryzyko płynności na koniec okresu sprawozdawczego (w tym informacje dodatkowe, jeżeli te dane nie są reprezentatywne dla ekspozycji jednostki na ryzyko płynności w danym okresie);
- obszary koncentracji ryzyka.

Ponadto, decydując, czy należy ujawnić dodatkowe informacje dotyczące oddziaływania umów faktoringu odwrotnego na sytuację finansową, wynik finansowy i przepływy pieniężne, jednostka stosuje wymogi MSR 1. Ujawnia również subiektywne osądy dokonane przez kierownictwo w odniesieniu do sposobu przedstawienia zobowiązań i przepływów pieniężnych wynikających z umów faktoringu odwrotnego, które mają najistotniejszy wpływ na kwoty ujęte w sprawozdaniu finansowym. Ponadto w sprawozdaniu finansowym jednostka przedstawia informacje dotyczące umów faktoringu odwrotnego w zakresie niezbędnym do zrozumienia tego sprawozdania.

Przypisywanie świadczeń do okresu świadczenia pracy

W kwietniu 2021 roku Komitet opublikował [decyzję programową](#) dotyczącą MSR 19, a konkretnie okresów świadczenia pracy, do których jednostka sprawozdawcza przypisuje świadczenia w ramach programu określonych świadczeń. Programy tego rodzaju uprawniają pracowników do świadczenia w formie zryczałtowanej kwoty po osiągnięciu określonego wieku emerytalnego, jeżeli w chwili jego osiągnięcia pozostają pracownikami jednostki. Kwota świadczenia emerytalnego, do jakiej uprawniony jest dany pracownik, zależy od stażu pracy w jednostce przed osiągnięciem wieku emerytalnego i po przepracowaniu wyznaczonego nieprzerwanego okresu osiąga określony pułap.

Podstawą wniosków przedstawionych w decyzji Komitetu jest przykład, w którym wiek emerytalny wynosi 62 lata, a pułap świadczenia osiąga się po 16 latach pracy w firmie. W przykładzie tym przyjęto zasadę, że jeżeli pracownik rozpocznie pracę w firmie przed osiągnięciem 46. roku życia, okres świadczenia pracy do momentu skończenia 46 lat nie liczy się jako okres nabywania uprawnień do świadczenia w ramach programu. Wobec tego zobowiązanie jednostki do wypłaty świadczenia emerytalnego dotyczy okresu zatrudnienia tylko od momentu skończenia przez pracownika 46 lat. W przypadku pracownika, który rozpocznie pracę w firmie w wieku 46 lat lub starszym, okres zatrudnienia liczy się jako podstawa do wypłaty świadczenia.

Spostrzeżenie Komitetu jest zgodne z przykładem przedstawionym w MSR 19, wobec czego uznał on, że zasady i wymogi tego standardu stanowią właściwą podstawę do określenia przez jednostkę sprawozdawczą okresu, do którego przypisane jest dane świadczenie.



Inne obszary zainteresowania

Reforma IBOR

W roku 2020 wszedł w życie etap 1 reformy wskaźnika referencyjnego stopy procentowej (zmiany MSSF 9, MSR 39 oraz MSSF 7). Zmodyfikował one konkretne wymogi rachunkowości zabezpieczeń, umożliwiając kontynuowanie stosowania jej zasad w odniesieniu do określonych zabezpieczeń w okresie niepewności, przed zmianą pozycji zabezpieczanych lub instrumentów zabezpieczających w wyniku reformy wskaźnika referencyjnego stopy procentowej.

Etap 2 reformy wskaźnika referencyjnego stopy procentowej (zmiany MSSF 9, MSR 39, MSSF 7, MSSF 4 i MSSF 16) również wszedł w życie i obowiązuje w odniesieniu do okresów sprawozdawczych rozpoczynających się 1 stycznia 2021 roku lub po tej dacie. Zastosowanie zmian, o których mowa, pozwala odzwierciedlić skutki przejścia ze oprocentowania na rynku międzybankowym (IBOR), na alternatywne referencyjne stopy procentowe (zwane również stopami wolnymi od ryzyka lub RFR) bez wywołania skutków rachunkowych, które nie dostarczałyby użytkownikom sprawozdań finansowych przydatnych informacji.

Szczegółowe omówienie w/w etapu 2 przedstawiono w publikacji [Biuletyn MSSF \(w polskiej wersji językowej\)](#). Z kolei w materiale [A Closer Look](#) (w polskiej wersji językowej) omówiono wymogi dotyczące ujawnień dotyczących reformy wskaźnika referencyjnego stopy procentowej.

Sprawozdania z przepływów pieniężnych

Zarówno inwestorzy, jak i regulatorzy są szczególnie zainteresowani poprawną sprawozdawczością dotyczącą przepływów pieniężnych, za równie istotne uznając podstawowe zasady obowiązujące przy sporządzaniu sprawozdania z przepływów pieniężnych: dochowanie staranności przy klasyfikacji przepływów jako operacyjnych, inwestycyjnych lub finansowych, unikanie niepoprawnej kompensaty wpływów i wypływów środków pieniężnych. W pewnych sytuacjach znaczenie mogą mieć również bardziej szczegółowe analizy.

Zastosowanie definicji „środków pieniężnych i ich ekwiwalentów”

Na poziomie podstawowym sprawozdanie z przepływów pieniężnych prezentuje różnice między saldem otwarcia a saldem zamknięcia środków pieniężnych i ich ekwiwalentów. Wobec tego kluczowe znaczenie ma stwierdzenie, jakie instrumenty składają się na to saldo.

Szczegółowej staranności wymaga sprawdzenie, czy kredyty bankowe (w tym kredyty w rachunku bieżącym), inwestycje krótkoterminowe (z uwzględnieniem zawartego w MSR 7 wymogu, by jako ekwiwalent środków pieniężnych kwalifikować tylko inwestycje z okresem zapadalności krótszym niż trzy miesiące w chwili nabycia) lub inwestycje w fundusze rynków kapitałowych można uznać za ekwiwalent środków pieniężnych.

Ujawnienie składników salda środków pieniężnych i ich ekwiwalentów umożliwia użytkownikom sprawozdania finansowego analizę elementów tego wyjątkowo istotnego salda.

Uzgodnienie zobowiązań wynikających z działalności finansowej

Wymóg ujawnienia zmian (zarówno salda środków pieniężnych, jak i ich ekwiwalentów) zobowiązań finansowych jest nadal obiektem szczególnego zainteresowania, zwłaszcza w przypadku kontynuacji ujawniania innych informacji, które wcześniej nie były obowiązkowe i mogą w związku z tym nie spełniać określonych wymogów formalnych.

[Decyzja](#) wydana przez Komitet Interpretacyjny MSSF we wrześniu 2019 roku zawiera dodatkowe wytyczne dotyczące zastosowania tego wymogu. Podkreśla w szczególności potrzebę jednoznacznej identyfikacji sald uznanych za „zobowiązania z tytułu działalności finansowej” i unikania niepoprawnej agregacji przy prezentacji uzgodnień salda otwarcia i zamknięcia.

Ujawnienia i spójność

Podobnie jak w przypadku innych części raportu rocznego, precyzja i spójność informacji (zarówno samego sprawozdania z przepływów pieniężnych, jak i danych prezentowanych w innych częściach sprawozdania finansowego) stanowią istotną cechę sprawozdawczości przepływów pieniężnych. Należy unikać niekonsekwencji w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych (takich jak klasyfikacja części spłat odsetek jako przepływów operacyjnych, a części jako finansowych), a opisy przepływów pieniężnych powinny być jasne i spójne z terminologią stosowaną w innych częściach sprawozdania finansowego.

Jeden z wymogów dotyczy ujawniania informacji o „istotnej wielkości kwotach środków pieniężnych i ich ekwiwalentów posiadanych przez jednostkę i niedostępnych do wykorzystania przez grupę” (często zwanych środkami pieniężnymi o ograniczonej możliwości dysponowania) i może być uzależniony od zmiennych warunków gospodarczych. Obok środków „na rachunku powierniczym” przeznaczonych na określony cel omawiane kwoty mogą obejmować środki pieniężne przechowywane przez podmioty zależne, których nie da się łatwo przekazać spółce dominującej ze względu na ograniczenia wymiany walut, obowiązujące w różnych systemach prawnych.

MSSF 15 Przychody z umów z klientami

Choć MSSF 15 jest stosowany już od paru lat, regulatorzy nadal mają dużo do powiedzenia na temat poprawności jego stosowania. Ich zastrzeżenia dotyczą najczęściej niedostatecznego zakresu ujawnień.

Jednostki mają obowiązek ujawniania istotnych subiektywnych ocen dokonywanych w toku stosowania MSSF 15. Mogą to być oceny dotyczące:

- terminów wypełnienia zobowiązań do realizacji świadczeń (np. oceny, czy klient przejmuje kontrolę nad przyrzeczonymi towarami lub usługami w przypadku świadczeń realizowanych w określonym momencie),
- ceny transakcji i kwot ujętych jako zobowiązania do wykonania świadczeń.

Należy ponadto przedstawić precyzyjny opis rodzajów wynagrodzenia zmiennego określonego w umowach z klientami oraz ujawnić metody szacowania takiego wynagrodzenia oraz zastosowania ograniczeń z nim związanych do oszacowanych kwot.

Ujawnienia dotyczące zasad rozliczania przychodów z tytułu realizacji określonych zobowiązań do wykonania świadczeń powinny być precyzyjne i konkretne, objaśniać terminy ujmowania przychodów, wskazywać, czy są ujmowane na dany dzień czy za dany okres, a także precyzować moment ujęcia przychodu w przypadku stosowania metody ujmowania na dany dzień. Ujawniane informacje muszą również przedstawiać metody pomiaru stopnia realizacji zobowiązań do wykonania świadczeń rozliczanych w danym okresie, w szczególności ich opis, sposób zastosowania w praktyce oraz dowodzić, że wiernie odzwierciedlają proces przekazania dóbr lub usług. Ponadto należy ujawnić istotne warunki płatności, charakter przyrzeczonych dóbr i usług oraz informacje dotyczące pozostałych zobowiązań do wykonania świadczeń.

Jednostka sprawozdawcza ma obowiązek wskazać, czy przy zawieraniu transakcji z klientami działa jako zleceniodawca, czy jako agent. Należy również precyzyjnie wyjaśnić związane z tym subiektywne oceny.

Ponadto jednostka sprawozdawcza musi ujawnić informacje dotyczące istotnych sald umownych, w tym przyjęte zasady ich rozliczania, wyjaśnić ich charakter i znaczące zmiany, jakim te salda podlegają, a także związek między terminami wypełniania zobowiązań do wykonania świadczeń a typowym terminarzem płatności oraz oddziaływanie tego związku na aktywa i zobowiązania umowne.

Jeżeli chodzi o koszty pozyskania lub realizacji umowy, od jednostki sprawozdawczej wymaga się wyjaśnienia podstawy stwierdzenia, że określone koszty wchodzą w zakres MSSF 15, a nie innego standardu (np. MSR 16 *Rzeczowe aktywa trwałe*) i przedstawienia sald zamknięcia skapitalizowanych kosztów w rozbiu na kategorie.

Jednostka musi ponadto opisać sposób rozliczania roszczeń wobec osób trzecich (na przykład w przypadku zastosowania MSR 37 *Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe*).

Informacje dotyczące prezentacji przychodów w rozbiu powinny być spójne z innymi danymi prezentowanymi w raporcie rocznym i w systemie księgowym.

MSSF 16 Leasing

Regulatorzy przypominają osobom sporządzającym sprawozdania finansowe, że zasady rachunkowości dotyczące leasingu powinny być dostosowane do charakteru jednostki i uwzględniać zasady rozliczania transakcji sprzedaży i leasingu zwrotnego, zachęty leasingowe, pozycje niewchodzące w zakres MSSF 16 oraz elementy niestanowiące leasingu. Leasingodawcy muszą pamiętać o konieczności wyjaśnienia podstaw klasyfikacji umów leasingu jako leasingu operacyjnego lub finansowego.

Jednostki, które zawarły umowy leasingu, muszą uwzględnić następujące kwestie:

- Leasingobiorcy posiadający istotne cechy charakteryzujące płatności zmienne (na przykład powiązane z wielkością sprzedaży lub inflacją) muszą wyjaśnić charakter i potencjalne skutki rachunkowe tych cech.
- Należy ujawnić charakterystykę umów leasingu i subiektywne oceny, stanowiące podstawę wyznaczenia terminu leasingu.
- W przypadku, gdy jedna ze znaczących subiektywnych ocen dotyczy uzasadnionej pewności nieprzedłużenia umowy leasingu lub wykorzystania możliwości jego zakończenia, występuje obowiązek ujawnienia informacji ilościowych i jakościowych dotyczących potencjalnych przyszłych nieujętych wpływów środków pieniężnych.

- Analiza zapadalności zobowiązań leasingowych musi być odpowiednio szczegółowa, spójna z oceną warunków leasingu i nie powinna obejmować okresów kilkuletnich.
- Zmiany zobowiązań leasingowych muszą być spójne z informacjami ujawnionymi w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych lub danymi dotyczącymi kosztów finansowych.

Projekt rozwiązania problemów erozji podstawy opodatkowania i przenoszenia zysków zainicjowany przez OECD i G20

W październiku 2021 roku, w ramach projektu OECD i G20 dotyczącego rozwiązania problemów erozji podstawy opodatkowania i przenoszenia zysków (Inclusive Framework on Base Erosion and Profit Shifting) opublikowano dokument prezentujący rozwiązanie dotyczące problemów podatkowych wynikających z postępującej cyfryzacji gospodarki. Opiera się ono na dwóch filarach i zapewnia minimalny poziom 15% opodatkowania jednostek międzynarodowych oraz alokację zysków największych i najbardziej rentownych spośród nich do krajów całego świata.

Filar pierwszy obejmuje opodatkowanie jednostek międzynarodowych, których globalne obroty przekraczają 20 mln EUR, a rentowność - 10% i wymaga od uczestniczących krajów rezygnacji z podatku od usług cyfrowych, jeżeli wprowadziły takowy, oraz wprowadzenia ulgi podatkowej (wyliczonej według skomplikowanego wzoru) za część tego podatku zapłaconego w latach 2022 i 2023. Ze względu na zastosowany wzór w ramach filaru pierwszego nie wystąpi podatek wchodzący w zakres MSR 12.

Filar drugi będzie miał szersze zastosowanie (dotyczy jednostek o obrotach na poziomie 750 mln EUR) i ma zapewnić minimalne (15%) opodatkowanie dużych międzynarodowych grup kapitałowych w każdym kraju, w którym prowadzą działalność. Na filar ten składają się dwa elementy: (i) zasada włączenia przychodu (IIR) i (ii) zasada zrozumiałej płatności (UPR). Zgodnie z IIR, jeżeli efektywna stawka opodatkowania jednostki międzynarodowej w danym systemie prawnym jest niższa niż 15%, podmiot dominujący grupy zapłaci podatek wyrównawczy w kraju swojej rezydencji podatkowej (w którym efektywna stawka opodatkowania nie musi być niższa). UPR zapewnia mechanizm ochronny. Ma zastosowanie jedynie w przypadkach, kiedy nie stosuje się IIR i umożliwia alokację podatku wyrównawczego na inne spółki z grupy według określonego wzoru. Oczekuje się, że kwoty w ramach filaru drugiego będą wchodzić w zakres MSR 12 w związku ze sporządzaniem sprawozdania skonsolidowanego grupy kapitałowej (na podstawie wzoru obliczania podatku wyrównawczego).

Państwa członkowskie ratyfikowały omawiany dokument w dniu 4 listopada 2021 roku. Dalsze etapy obejmą publikację reguł modelowych wdrożenia filaru drugiego pod koniec 2021 lub na początku 2022 roku. Wielostronna konwencja dotycząca wdrożenia filaru pierwszego powinna zostać dopracowana do początku lutego 2022 roku. Omawiany dokument wskazuje, że podstawowe znaczenie dla budowania międzynarodowego systemu podatkowego i uniknięcia szkodliwych sporów handlowych ma szybkie wdrożenie proponowanego rozwiązania. Członkowie inicjatywy wyznaczyli termin wejścia w życie nowych międzynarodowych regulacji podatkowych bardzo ambitnie - na rok 2023.

Wśród przykładów zdarzeń niewymagających dokonania korekt, które jednostka ma obowiązek ujawnić MSR 10 podaje między innymi „zmiany stawek podatkowych lub przepisów podatkowych, które weszły w życie lub zostały ogłoszone po zakończeniu okresu sprawozdawczego i mają znaczący wpływ na bieżące zobowiązania podatkowe i bieżące należności podatkowe oraz na rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego, jak również na aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego”. Wobec tego, jeżeli modelowe reguły wdrażania filaru drugiego zostaną opublikowane przed datą zatwierdzenia sprawozdania finansowego do publikacji, jednostka sprawozdawcza ocenia, czy ich publikacja kwalifikuje się jako ogłoszenie zmiany przepisów podatkowych w systemach prawnych, w których prowadzi działalność, uwzględniając poziom zaangażowania poszczególnych rządów w proces wdrażania tych reguł. W takim przypadku, jeżeli jednostka stwierdzi, że reguły te mogą istotnie wpłynąć na bieżące zobowiązania i należności podatkowe oraz na rezerwy i aktywa z tytułu podatku odroczonego, ujawnia ten fakt w sprawozdaniu finansowym wraz z szacunkową wartością jego wpływu lub stwierdzeniem, że takiego szacunku nie da się wyliczyć.

Firmy specjalnego przeznaczenia na potrzeby połączenia (Special purpose acquisition companies - SPAC)

W wielu krajach SPAC stanowią rozwiązanie alternatywne względem pierwszej oferty publicznej dla firm poszukujących kapitału. Choć struktura SPAC i transakcji, jakich dokonują ze spółkami prywatnymi jest różnorodna, zwykle posiadają one pewne cechy wspólne, które powodują problemy sprawozdawcze i wymagają starannej analizy.

Na ogół SPAC jest „spółką pustą”, powołaną przez zespół kierowniczy lub sponsora wyłącznie w celu pozyskania kapitału w formie debiutu giełdowego. Zebrane fundusze (i/lub kapitał własny samej SPAC) wykorzystuje się do przejęcia wybranej wcześniej firmy. SPAC mogą mieć różną strukturę kapitałową, ale najczęściej obejmują:

- akcje „klasy B” lub „założycielskie” emitowane dla zespołu kierowniczego lub sponsora w chwili założenia spółki;
- akcje i warranty subskrypcyjne „klasy A” przeznaczone do zakupu innych akcji emitowanych w momencie wejścia na giełdę (zwykle subskrybentom oferuje się „jednostki” obejmujące akcję i część warrantu). Akcje i warranty subskrypcyjne „klasy A” wchodzi następnie do obrotu na rynku publicznym (oddzielnie lub połączone w jednostki);
- warranty subskrypcyjne na akcje „klasy A” zakupione przez zespół kierowniczy lub sponsora niezależnie od pierwszej oferty publicznej.

Cykl życiowy typowej SPAC można krótko opisać jako etap przed przejęciem, po którym następuje przejęcie wybranego podmiotu (przy założeniu, że transakcja nastąpi w wyznaczonym czasie) i etap po przejęciu, na którym SPAC staje się spółką dominującą „normalnej” giełdowej grupy kapitałowej. Choć problemy sprawozdawczości finansowej mogą dotyczyć każdego z omawianych etapów, wiele z nich charakteryzuje tylko jeden z nich.

Etap przed przejęciem

Na tym etapie jednostka dzieli akcje na klasy A, B i warranty subskrypcyjne. Wszystkie mogą mieć formę kapitału własnego lub zobowiązań zgodnie z MSR 32 *Instrumenty finansowe: prezentacja*, w zależności od posiadanych cech. W przypadku akcji klasy B jednostka musi określić, czy wchodzi one w zakres MSR 32, czy MSSF 2.

Etap przejęcia

Na tym etapie najważniejszym problemem rachunkowym jest identyfikacja podmiotu przejmującego zgodnie z MSSF 3 *Połączenia przedsiębiorstw*. Należy określić, czy sposób rozliczenia odpowiada formie prawnej przejęcia zwykłego, czy przejęcia odwrotnego. Po zidentyfikowaniu podmiotu przejmującego jednostka decyduje, czy transakcję należy rozliczyć jako połączenie jednostek, czy jako przejęcie aktywów.

Często zdarza się, że SPAC traktowana jest w rozliczeniach jako podmiot przejmowany, wskutek czego (jeżeli sama SPAC nie spełnia definicji przedsiębiorstwa) transakcję ujmuje się jako „restrukturyzację kapitałową” lub „odwrotne przejęcie aktywów” przez wybraną spółkę.

Etap po przejęciu

Grupa kierowana przez SPAC jest pod wieloma względami „normalną” giełdową grupą kapitałową. Pewne uwarunkowania historyczne SPAC mogą jednak oddziaływać na sprawozdawczość grupy po przejęciu.

Sposoby rozliczania SPAC oraz inne kwestie istotne z punktu widzenia podmiotów rozważających tego typu transakcje omówiono w publikacji [A Closer Look](#).

ZAŁĄCZNIK

Nowe MSSF, nowelizacje i interpretacje obowiązujące w odniesieniu do sprawozdań finansowych za rok zakończony 31 grudnia 2021 (obowiązujące na terenie UE)

Zmiany do MSSF 16 „Leasing” - ulgi w spłatach czynszu w związku z Covid-19 po 30 czerwca 2021 r. W ramach tych zmian leasingobiorcy mogą skorzystać z ułatwienia, które umożliwia niedokonywanie oceny, czy dana obniżka czynszu wskutek pandemii spełnia kryteria modyfikacji umowy leasingu; zamiast tego mogą rozliczyć ją w inny sposób zgodnie z MSSF 16 (na przykład potraktować anulowane płatności jako zmienne opłaty leasingowe).

W wersji pierwotnej modyfikacja ta dotyczyła tylko obniżek czynszu związanych z płatnościami wymagalnymi 30 czerwca 2021 roku lub przed tą datą. W marcu 2021 roku RMSR rozszerzyła zakres obowiązywania ułatwienia na płatności wymagalne do dnia 30 czerwca 2022 roku.

Szczegółowe informacje dotyczące zmian w MSSF 16 *Obniżki czynszu związane z pandemią i przedłużenie ich obowiązywania po 30 czerwca 2021 roku* przedstawiono w publikacji *Biuletyn MSSF (w polskiej wersji językowej)*.

Zmiany do MSSF 9 „Instrumenty finansowe”, MSR 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena”, MSSF 7 „Instrumenty finansowe: ujawnianie informacji”, MSSF 4 „Umowy ubezpieczeniowe” oraz MSSF 16 „Leasing” - Reforma Referencyjnej Stopy Procentowej - Etap 2. Zmiany wprowadzone do MSSF 6, MSR 39, MSSF 7, MSSF 4 i MSSF 16 pozwalają jednostkom odzwierciedlić skutki przejścia z referencyjnych stóp procentowych, np. oprocentowania kredytów i depozytów międzybankowych (IBOR), na alternatywne

referencyjne stopy procentowe bez wywołania skutków rachunkowych, które nie dostarczałyby użytkownikom sprawozdań finansowych przydatnych informacji.

W tym celu modyfikacje:

- przedstawiają szczegółowe wytyczne dotyczące sposobu ujmowania aktywów i zobowiązań finansowych w przypadku zmiany podstawy określania umownych przepływów pieniężnych w wyniku reformy wskaźnika referencyjnego stopy procentowej. Obejmują one ułatwienie, polegające na tym, że w pewnych okolicznościach zmianę taką rozlicza się prospektywnie w formie zmiany efektywnej stopy oprocentowania danego instrumentu. Podobne ułatwienie dotyczy zobowiązań leasingowych ujawnianych w sprawozdaniu finansowym leasingobiorcy;
- wprowadzają odstępstwo od aktualnych wymogów MSR 39 *Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena* i MSSF 9 polegające na tym, że zmiany oficjalnego przeznaczenia oraz dokumentacji powiązania zabezpieczającego, potrzebne do odzwierciedlenia zmian wymaganych przez reformę wskaźnika referencyjnego stopy procentowej, nie prowadzą do zaprzestania stosowania rachunkowości zabezpieczeń lub wyznaczenia nowego powiązania zabezpieczającego;
- zobowiązują jednostki do ujawnienia informacji umożliwiających użytkownikowi sprawozdania finansowego zrozumienie charakteru oraz zakresu ryzyka wynikającego z reformy wskaźnika referencyjnego stopy procentowej, sposobu zarządzania takim ryzykiem przez jednostkę, etapu przejścia ze wskaźników referencyjnych stopy procentowej na alternatywne

referencyjne stopy procentowe oraz sposobu zarządzania takim przejściem.

Wprowadzono również powiązane z tym zmiany w MSSF 4 *Umowy ubezpieczeniowe*, by mieć pewność, że ubezpieczyciele stosujący MSR 39 traktują skutki reformy referencyjnego wskaźnika stopy procentowej w sposób zgodny ze zmienionymi wymogami MSSF 9 i że zmiany te nie mają wyznaczonego terminu końcowego - zdezaktualizują się w momencie, gdy skutki tej reformy obejmą całość systemu finansowego.

Publikacja *Biuletyn MSSF* (w polskiej wersji językowej) przedstawia szczegółowe informacje dotyczące zmian do MSSF 9, MSR 39 i MSSF 7 w ramach *reformy referencyjnego wskaźnika stopy procentowej (etap 2)*.

Decyzje programowe Komitetu ds. Interpretacji MSSF podjęte w 2021 roku

Oprócz przygotowywania oficjalnych interpretacji MSSF oraz proponowania RMSR możliwych zmian do standardów Komitet regularnie publikuje listę zagadnień, którymi nie będzie się zajmował, zazwyczaj z omówieniem zgłoszonego problemu rachunkowego.

W sierpniu 2020 roku powiernicy Fundacji MSSF wydali zaktualizowaną publikację „[IFRS Foundation Due Process Handbook](#)”, która określa, że materiały objaśniające w decyzjach programowych, opublikowanych przez Komitet Interpretacyjny MSSF, mają charakter równie wiążący jak same standardy i ich zastosowania jest obowiązkowe zgodnie z ogólnymi wymogami stosowania retrospektywnego zawartymi w MSR 8 i obowiązującymi w przypadku, gdy decyzja programowa powoduje zmianę zasad rachunkowości.

W publikacji tej i w kolejnych [komunikatach](#) wydawanych przez Komitet podkreślono również, iż oczekuje się, że jednostka sprawozdawcza będzie miała dość czasu na analizę i wdrożenie niezbędnych zmian zasad rachunkowości (może się na przykład zdarzyć, że będzie musiała zdobyć nowe informacje lub zaadaptować system do wdrażanej zmiany). Określenie, ile czasu wystarczy na wprowadzenie zmiany zasad rachunkowości, jest przedmiotem subiektywnej oceny, zależnej od sytuacji konkretnej jednostki. Niemniej oczekuje się, że jednostka wdroży niezbędne zmiany w przewidywanym terminie, a jeżeli są istotne, przeanalizuje konieczność ujawnienia ich zgodnie z wymogami MSSF.

Komitet wydał ostatnio następujące decyzje programowe:

Komunikat KIMSF z grudnia 2020 roku	Umowy finansowania łańcucha dostaw - faktoring odwrotny
Komunikat KIMSF z marca 2021 roku	MSR 38 - koszty konfiguracji lub dostosowania oprogramowania związanego z umową dotyczącą technologii chmury
Komunikat KIMSF z kwietnia 2021 roku	MSR 19 - przypisywanie świadczeń do okresu świadczenia MSSF 9 - zabezpieczanie przed zmiennością przepływów pieniężnych wynikającą z realnych stóp procentowych
Komunikat KIMSF z czerwca 2021 roku	MSR 2 - niezbędne koszty sprzedaży zapasów MSR 10 - sporządzanie sprawozdania finansowego przy braku możliwości kontynuacji działalności
Komunikat KIMSF z września 2021 roku	MSSF 16 - bezzwrotny VAT od płatności leasingowych MSR 32 - rozliczanie warrantów sklasyfikowanych w chwili początkowego ujęcia jako zobowiązania finansowe

Nowe i zmodyfikowane MSSF z możliwością wcześniejszego zastosowania w roku kończącym się 31 grudnia 2021 (o ile zostały zatwierdzone do stosowania w UE)

Punkt 30 MSR 8 wymaga od jednostek przeanalizowania i ujawnienia potencjalnego wpływu zastosowania nowych i znowelizowanych standardów, które zostały już opublikowane, ale nie weszły jeszcze w życie. Jak już wspomniano, regulatorzy oceniają właśnie, czy zakres ujawnianych informacji jest wystarczający.

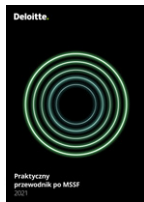
Przedstawiona poniżej lista została sporządzona na dzień 30 listopada 2021 roku. Należy również przeanalizować i ujawnić informacje na temat potencjalnego wpływu zastosowania nowych i znowelizowanych MSSF opublikowanych przez RMSR po tej dacie, ale przed dniem publikacji sprawozdania finansowego.

Każda nowelizacja zawiera link do odpowiedniego wydania *Biuletynu MSSF*, poświęconego nowemu lub znowelizowanemu standardowi.

MSSF	Data wejścia w życie – okresy rozpoczynające się najwcześniej
Nowe standardy	
MSSF 17 Umowy ubezpieczeniowe w tym zmiany do MSSF 17*	1 stycznia 2023 roku
Standardy znowelizowane	
Zmiany do MSSF 10 <i>Skonsolidowane sprawozdania finansowe</i> i do MSR 28 <i>Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach</i> - Sprzedaż lub przekazanie aktywów przez inwestora do wspólnego przedsięwzięcia lub jednostki stowarzyszonej.	W grudniu 2015 roku RMSR postanowiła odroczyć bezterminowo datę wejścia w życie tych zmian. Zmiany niezatwierdzone do stosowania w UE.
Zmiany do MSSF 3 - odniesienia do „Założeń koncepcyjnych”	1 stycznia 2022 roku
Zmiany do MSR 16 - Rzeczowe aktywa trwałe - przychody uzyskiwane przed przyjęciem składnika aktywów trwałych do użytkowania	1 stycznia 2022 roku
Zmiany w MSR 37 - Umowy rodzące obciążenia - koszty wypełnienia umowy	1 stycznia 2022 roku
Zmiany do MSSF 1, MSSF 9, MSSF 16 i MSR 41 - coroczne poprawki do MSSF 2018-2020	1 stycznia 2022 roku z wyjątkiem zmian do MSSF 16, dla których nie wyznaczono daty wejścia w życie, bo dotyczą wyłącznie przykładu.
Zmiany do MSR 1 - Klasyfikacja zobowiązań jako krótko- i długoterminowych , w tym klasyfikacja zobowiązań jako krótko- i długoterminowych	1 stycznia 2023 roku*
Zmiany do MSR 12 dotyczące podatku odroczonego dotyczącego0 aktywów i zobowiązań z pojedynczej transakcji	1 stycznia 2023 roku*
Zmiany do MSR 1 i „Zaleceń praktycznych” 2 - Ujawnianie na temat stosowanej polityki rachunkowej	1 stycznia 2023 roku*
Zmiany do MSR 8 - Definicja wartości szacunkowych	1 stycznia 2023 roku*

* na dzień publikacji niniejszego Biuletynu MSSF zmiany nie zostały jeszcze zatwierdzone do stosowania w UE

Nasze publikacje i przydatne linki

Tytuł	Opis
	Biuletyn MSSF Cykliczna publikacja poruszających tematy związane z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej. Link
	Praktyczny przewodnik po MSSF 2019 W publikacji tej znajdziecie Państwo streszczenia wszystkich Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej wydanych do 30 kwietnia 2021 r. wraz z porównaniem MSSF do regulacji Ustawy o rachunkowości w kluczowych obszarach sprawozdawczości finansowej. Bieżący rok jest stosunkowo spokojny w porównaniu z poprzednimi okresami, w których przypadały daty wejścia w życie MSSF 9, MSSF 15 i MSSF 16.

Wszystkie powyższe publikacje można pobrać bezpłatnie na stronie Deloitte: www.deloitte.com/pl/mssf

Przydatne linki

MSSF

www.deloitte.com/pl/MSSF

Publikacje i aktualne informacje dotyczące MSSF

www.iasplus.com

Na tej stronie można znaleźć aktualne informacje dotyczące zmian w MSSF i KIMSF oraz praktyczne materiały źródłowe.

www.ifrs.org

Fundacja MSSF i Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR)

www.ifac.org

Międzynarodowa Federacja Księgowych (IFAC)

US GAAP

www.fasb.org

Amerykańska Rada ds. Standardów Sprawozdawczości Finansowej (FASB)

www.sec.gov

Amerykańska Komisja ds. Papierów Wartościowych i Giełd (SEC)

Polskie Standardy Rachunkowości

<https://www.gov.pl/web/finanse/rachunkowosc>

Ministerstwo Finansów (MF)

www.knf.gov.pl

Komisja Nadzoru Finansowego (KNF)

www.pibr.org.pl

Polska Izba Biegłych Rewidentów (PIBR)

www.skwp.pl

Stowarzyszenie Księgowych w Polsce (SKWP)

Unia Europejska

www.europa.eu

Unia Europejska (strona główna)

www.efrag.org

Europejska Grupa Doradcza ds. Sprawozdawczości Finansowej

www.esma.europa.eu

Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych

Deloitte

www.deloitte.com/pl/audyt

Dodatkowe informacje dotyczące usług, programów, szkoleń i publikacji

www.deloitte.com/pl

Deloitte Polska

www.deloitte.com

Deloitte Global

Kontakt

Członkowie Zespołu Technicznego Deloitte Audyt



Jarosław Suder

Partner

E-mail: jsuder@deloitteCE.com



Przemysław Zawadzki

Partner Associate

E-mail: pzawadzki@deloitteCE.com



Aleksandra Rytko

Starszy Menedżer

E-mail: arytko@deloitteCE.com



Krzysztof Supera

Starszy Menedżer

E-mail: ksupera@deloitteCE.com



Marcin Samolik

Starszy Menedżer

E-mail: msamolik@deloitteCE.com



Paweł Tendera

Menedżer

E-mail: ptendera@deloitteCE.com

Kontakt

Audit Advisory



Adam Czechanowski

Partner Associate

E-mail: aczechanowski@deloitteCE.com

Dynamiczne zmiany w sprawozdawczości finansowej powodują, że organizacje stale dostosowują swoje struktury oraz systemy IT do nowych wymogów regulacyjnych. Oprócz obowiązku spełnienia wymogów regulacyjnych, firmy poprawiają swoje procesy, gdyż implementacja dobrych praktyk rynkowych (efektywne procesy i mechanizmy kontrolne) w obszarach biznesowych, jak również w obszarze finansowo-księgowym, przyczynia się do poprawy efektywności oraz ogranicza ryzyko popełnienia kosztownych błędów.

Usługi Assurance to sprawdzone rozwiązania obejmujące analizę **procesów, technologii oraz raportowania**. Dzięki indywidualnemu podejściu dostosowanemu do konkretnych problemów i specyfiki spółki oraz znajomości dobrych praktyk jesteśmy w stanie wypracować najlepsze rozwiązania spełniające oczekiwania Klienta.

Eksperti Deloitte aktywnie wspierają proces implementacji MSSF. W tym celu stworzyliśmy platformę usług skierowanych głównie na kwestie związane ze sprawozdawczością finansową według MSSF oraz Krajowych Standardów Rachunkowości.

Doradztwo przy implementacji MSSF

Forma doradztwa i naszego zaangażowania w ten proces jest w pełni elastyczna, umożliwiając jednostkom dostosowanie naszej pomocy do ich specyfiki i indywidualnych wymagań.

Podstawowe usługi, które świadczymy to:

- doradztwo w zakresie opracowania planu implementacji MSSF,
- pomoc przy identyfikacji i szacowaniu istotnych różnic wynikających z zastosowania MSSF oraz ich odzwierciedlenia w księgach,
- opracowanie i modyfikacja planu kont oraz dostosowanie systemów księgowych, jak i sprawozdawczości finansowej

- do zasad wynikających z MSSF,
- doradztwo w zakresie zmian organizacyjnych i obiegu dokumentów spowodowane implementacją MSSF,
- opracowywanie polityki rachunkowości w oparciu o przyjęte zasady na gruncie MSSF,
- doradztwo i opracowywanie pakietów konsolidacyjnych oraz sprawozdań skonsolidowanych dla nowopowstałych grup kapitałowych.

Doradztwo przy IPO

- doradztwo przy sporządzaniu prospektów emisyjnych,
- projekty tymczasowego wsparcia poprzez wypożyczenie pracownika (staff loan),
- wdrożenie dobrych praktyk dotyczących mechanizmów kontroli wewnętrznej,
- projekty przyspieszenia zamknięcia ksiąg.

Wdrożenia narzędzi do raportowania

- doradztwo przy sporządzaniu raportowania XBRL / ESEF,
- automatyzacja raportowania finansowego oraz konsolidacji.

Konsultacje (w tym „hot-line”)

Obejmują one opracowanie przez naszych ekspertów analiz eksperckich w zakresie stosowania regulacji MSSF, jak również polskich standardów rachunkowości. Konsultacje mają za zadanie wskazanie właściwych - adekwatnych dla danego zagadnienia - rozwiązań.

Szkolenia i warsztaty

- szkolenia teoretyczne i warsztatowe z zakresu regulacji MSSF,
- cykliczne szkolenia związane ze zmianami w regulacjach MSSF,
- szkolenia w zakresie polskich standardów rachunkowości.

Nasze rozwiązania informatyczne w zakresie MSSF

Exante to sprawdzone rozwiązanie informatyczne Deloitte w zakresie MSSF. System zbudowany został przez naszych ekspertów i jest wynikiem ponad 15 lat doświadczeń we wdrażaniu zasad rachunkowości dla instrumentów finansowych zgodnie z MSSF. W szczególności pozwala na wsparcie wytycznych MSR 32, MSR 39, MSSF 9, MSSF 16 oraz MSSF 13.



Exante - rozwiązanie IT dla przedsiębiorstw

Exante to system IT wspierający zarządzanie ryzykiem rynkowym, ryzykiem kontrahenta oraz administrację rachunkowością instrumentów finansowych i zobowiązań leasingowych / praw użytkowania aktywów.

Pozwala na obsługę:

- Wycen instrumentów finansowych do wartości godziwej lub w zamortyzowanym koszcie,
- Procesu stosowania zasad rachunkowości zabezpieczeń,
- Monitorowania ryzyka kredytowego kontrahenta i kalkulacji wartości oczekiwanej straty z tytułu tego ryzyka,
- Procesów związanych z kalkulacją kosztu, wyceny oraz ujęcia księgowego zobowiązań leasingowych / praw użytkowania aktywów.

Exante jest stosowany przez przedsiębiorstwa różnej wielkości i działające w różnych branżach gospodarki.

Główne moduły Exante

Exante Credit Risk

- Zarządzanie kontrahentami,
- Scoring kontrahenta i limity kredytowe,
- Pomiar oraz analizy ryzyka kredytowego,
- Zarządzanie zabezpieczeniami,
- Raportowanie zarządcze.

Exante Market Risk

- Zarządzanie ekspozycją na ryzyko rynkowe (FX, ceny towarów, stopy procentowe),
- Zarządzanie transakcjami pochodnymi,
- Wycena derywatów i niepochodnych instrumentów finansowych,
- Limity ryzyka,
- Pomiar oraz analizy ryzyka rynkowego,
- Raportowanie zarządcze,
- Raportowanie EMIR.

Exante Hedge Accounting

- Rachunkowość derywatów i niepochodnych instrumentów finansowych,
- Obsługa rachunkowości zabezpieczeń - przyszłych przepływów pieniężnych oraz wartości godziwej - z wykorzystaniem derywatów oraz niepochodnych instrumentów finansowych,
- Testowanie efektywności zabezpieczenia metodami „dollar offset” oraz regresji liniowej,
- Pomiar skuteczności zabezpieczenia (wyznaczanie części skutecznej i nieskutecznej powiązań zabezpieczających) w tym w oparciu o metodę instrumentu hipotetycznego,
- Generowanie dokumentacji księgowej i poleceń księgowania,
- Obsługa spółek w ramach grupy kapitałowej.

Exante Leasing

- Rejestracja zobowiązań leasingowych / praw użytkowania aktywów,
- Kalkulacja kosztu i wycena zobowiązań leasingowych / praw użytkowania aktywów,
- Modyfikacja warunków kontraktów i ich wycena,
- Raportowanie zarządcze i finansowe.



Szymon Urbanowicz

Partner, Consulting
Risk Advisory
surbanowicz@deloitteCE.com

**Dowiedz się więcej
o Exante:**

www.exante-online.com



Nazwa Deloitte odnosi się do jednego lub kilku podmiotów Deloitte Touche Tohmatsu Limited („DTTL”), jej firm członkowskich oraz ich podmiotów powiązanych (zwanym łącznie „organizacją Deloitte”). DTTL (zwana również „Deloitte Global”), każda z jej firm członkowskich i podmiotów z nimi powiązanych są prawnie odrębnymi, niezależnymi podmiotami, które nie mogą podejmować decyzji ani zobowiązań za inne podmioty wobec osób trzecich. DTTL, każda z jej firm członkowskich i podmiotów powiązanych ponoszą odpowiedzialność wyłącznie za własne działania i zaniechania, a nie za działania i zaniechania innych firm członkowskich i podmiotów powiązanych. DTTL nie świadczy usług na rzecz klientów. Zapraszamy na stronę www.deloitte.com/pl/onas w celu uzyskania dalszych informacji.

W Polsce usługi na rzecz klientów świadczą: Deloitte Advisory spółka z ograniczoną odpowiedzialnością sp.k., Deloitte Poland sp. z o.o., Deloitte Audyt spółka z ograniczoną odpowiedzialnością sp.k., Deloitte Doradztwo Podatkowe Dąbrowski i Wspólnicy sp.k., Deloitte PP sp. z o.o., Deloitte Advisory sp. z o.o., Deloitte Consulting S.A., Deloitte Legal, Pasternak, Korba i Wspólnicy Kancelaria Prawnicza sp.k., Deloitte Digital sp. z o.o. (wspólnie określane mianem „Deloitte Polska”), będące jednostkami powiązanymi z Deloitte Central Europe Holdings Limited. Deloitte Polska jest jedną z wiodących firm doradczych w kraju, świadczącą usługi profesjonalne w obszarach: audytu, doradztwa podatkowego, konsultingu, zarządzania ryzykiem, doradztwa finansowego oraz prawnego za pośrednictwem ponad 2300 profesjonalistów z Polski i zagranicy. Więcej informacji o Deloitte Polska: www.deloitte.com/pl/onas

Powyższa publikacja zawiera jedynie informacje natury ogólnej. Deloitte Touche Tohmatsu Limited („DTTL”), globalna sieć jej firm członkowskich oraz jednostek z nimi powiązanych (zwanym łącznie „organizacją Deloitte”) nie świadczą za jej pośrednictwem profesjonalnych usług ani nie udzielają profesjonalnych porad. Przed podjęciem jakichkolwiek decyzji lub działań, które mogą mieć wpływ na finanse lub działalność twojej firmy, należy uzyskać poradę profesjonalną.

Nie składamy żadnych oświadczeń, nie udzielamy gwarancji ani nie podejmujemy zobowiązań (jawnych ani dorozumianych), dotyczących dokładności i kompletności informacji, zawartych w niniejszej publikacji. DTTL, jej firmy członkowskie, podmioty z nimi powiązane, ich pracownicy oraz agenci nie ponoszą odpowiedzialności za straty lub szkody, wynikające bezpośrednio lub pośrednio z wykorzystania niniejszej publikacji. DTTL i jej firmy członkowskie oraz podmioty z nimi powiązane stanowią oddzielne i niezależne podmioty prawa.